DIAGNOSI DE LES FINANCES ÈTIQUES A ESPANYA

Anàlisi de l'oferta i la demanda

Jan Pol Tarruell Landauro

Tutor: Oriol Amat i Salas

TREBALL DE FI DE GRAU

FACULTAT D'ECONOMIA I EMPRESA

CODI EJC02

CURS 2020/2021

3 de desembre de 2020

ABSTRACT

Aquest treball estudia les principals causes de la baixa quota de mercat de les finances ètiques a Espanya, que és inferior a un 1%, mitjançant una diagnosi del sector i una anàlisi de l'oferta i la demanda a l'estat Espanyol i les seves limitacions. S'estudia també l'interès de la població en el sector a Catalunya. S'exposa la història de les finances ètiques a escala internacional i espanyola, es defineix el concepte, els seus principis i objectius i s'estableix una comparació amb la banca tradicional. De l'estudi s'extreu que una gran part de la població està interessada en les finances ètiques. La principal conclusió del treball és que les causes de la baixa quota de mercat de les finances ètiques a Espanya, són les limitacions i barreres amb què es troben els potencials clients per a adquirir productes financers ètics, però principalment tenen a veure amb les limitacions que té l'oferta, com el baix nivell de préstec en comparació a l'estalvi i la manca de projectes per a finançar. En aquest sentit, es proposen una sèrie de solucions i recomanacions, per a fer front a les limitacions de l'oferta i també per a facilitar l'arribada de més i nous clients, principalment enfocades a la promoció i consolidació de les finances ètiques com a finançadores de les entitats del Tercer Sector i l'Economia Social i solidària, juntament amb una millora de l'estratègia comunicativa per a arribar més i millor a la població i generar consciència crítica.

***Paraules clau**: finances ètiques, finances sostenibles, banca ètica, banca tradicional, economia social.*

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ 1
2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ 3
3. METODOLOGIA 7
3.1. Disseny de l'estudi i fonts d'investigació 7
3.2. Fases de l'estudi 8
3.3. Anàlisi de les dades quantitatives 8
4. MARC TEÒRIC 10
4.1. Història de les finances ètiques 10
4.2. Definició i principis de les finances ètiques 12
4.2.1. Definició 12
4.2.2. Principis 12
4.2.3. Objectius de les finances ètiques 13
4.2.4. Comparació: Finances Ètiques i Banca Tradicional 14
5. DIAGNOSI DEL SECTOR 15
5.1. Oferta de finances ètiques 15
5.1.1. Les finances ètiques a escala internacional 15
5.1.2. Les finances ètiques a Espanya 16
5.2. El creixement de l'oferta 17
5.2.1. Limitacions al creixement de l'oferta 19
5.3. La demanda de finances ètiques 21
5.3.1. Clients de finances ètiques a Espanya 21
5.4. Interès en les finances ètiques 21
5.4.1. Entitats financeres dels enquestats 21
5.4.2. Opinió de l'entitat financera 22
i. Opinió dels clients de banca tradicional 22
ii. *Opinió dels clients de finances ètiques* 23
5.4.3. Dades demogràfiques de les persones clientes de finances ètiques 23
5.4.4. Interès per les finances ètiques 24
5.4.5. Limitacions per a adquirir productes de finances ètiques 26
6. PROPOSTES PER A LA CONSOLIDACIÓ DEL SECTOR 28
6.1. Propostes de millora per a les limitacions de l'oferta 28
6.2. Propostes de millora per a les limitacions de la demanda 29
7. CONCLUSIONS 32
8. AGRAÏMENTS 35
9. BIBLIOGRAFIA 36

1. INTRODUCCIÓ

Actualment la humanitat s'enfronta a una situació de col·lapse econòmic, social i ecològic, unes problemàtiques globals que la situació de pandèmia per la Covid-19 ha posat en relleu, però que ja existien i s'han anat gestant des de fa anys. Aquesta situació és conseqüència d'una fallada del model econòmic actual, que només persegueix l'obtenció de beneficis i el creixement econòmic, donant molt poca importància al benestar del planeta i les persones. El sistema financer i els bancs hi tenen un paper clau, ja que funcionen com a motor d'aquest sistema. L'actual model bancari contribueix a la generació de desigualtats econòmiques, creant una distància cada vegada més gran entre pobres i molt rics.

Segons dades de l'anuari del 2019 del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO) de Catalunya, un 76,2% de les persones enquestades suspenen a la banca, amb una nota mitjana en el grau de confiança generat entre 0 i 10 de 2,29 punts.

Històricament, la funció principal de les finances era la intermediació entre l'estalvi i el finançament, recollint excedents de diners per a oferir-lo en forma de préstecs a persones, comerciants, i negocis de l'economia real. Aquesta funció s'ha perdut, i el paper actual de les finances és la recerca del màxim benefici i acontentament dels accionistes mitjançant l'especulació i la generació de més diners a partir dels diners mateixos.

Un nou model de finances va sorgir a finals del s. XX, amb l'objectiu de generar un impacte social i mediambiental positiu, transformar el sistema financer actual i posar els diners altre cop al servei de les persones i projectes empresarials amb impacte de l'economia real. Les finances ètiques han assolit un important creixement durant els últims anys, generant interès entre la població i també en el món acadèmic. Tot i així, la quota de mercat del sector és inferior a un 1% (XES, 2018), i no superava el 0,2% l'any 2015 (Agencia EFE, 2015). A partir de les dades del *Anuario Estadístico de la Banca en España 2019,* de l'Asociación Española de la Banca, i les de les entitats bancàries ètiques, l'any 2019, el total d'actius de les entitats de finances ètiques amb llicència bancària representava únicament un 0,2% del total d'actius de la banca a Espanya.

Després d'analitzar la recerca realitzada fins ara mitjançant una revisió de la literatura, s'ha detectat un espai interessant de recerca relacionat amb l'estudi per l'interès de la població en el sector i les barreres i limitacions amb què es troben les persones per adquirir productes financers ètics. Són pocs o gairebé inexistents els estudis que analitzen la demanda i l'interès en les finances ètiques a l'estat Espanyol. Pel que fa als estudis de l'oferta, en general s'enfoquen a la comparació amb la banca tradicional, estudiant-ne i comparant-ne la rendibilitat.

Basant-se en aquest espai de recerca, l'objectiu d'aquest treball és estudiar de manera crítica i analítica les causes de la baixa quota de mercat de les finances ètiques a Espanya, analitzant

l'oferta i la demanda i les limitacions d'ambdues. A més a més es vol analitzar l'interès de la població a Catalunya en el sector i les barreres que impedeixen a les persones formar part de les finances ètiques. Per últim, el treball vol aportar propostes de millora i solucions al sector per a fer front a les possibles limitacions tant per la banda de l'oferta com de la demanda.

L'estudi s'ha dut a terme mitjançant una anàlisi quantitativa i qualitativa de les dades i informacions del sector, obtingudes a través d'entrevistes amb experts i agents clau i una enquesta realitzada a la població de Catalunya, a més d'altres dades que s'han obtingut amb la recerca i la revisió de diverses fonts bibliogràfiques.

En primer lloc, s'exposa l'estat de la qüestió, on es resumeixen les principals aportacions d'altres recerques i treballs destacables de l'àmbit d'estudi de les finances ètiques, per a tal de determinar el coneixement existent sobre la matèria.

En segon lloc, s'explica la metodologia emprada en l'anàlisi dut a terme en aquest estudi, tant pel que fa a les dades qualitatives com a les quantitatives, les fases realitzades en la recerca i l'anàlisi general de les dades quantitatives.

En tercer lloc, s'exposa el marc teòric del treball, on s'explica la història i recorregut de les finances ètiques a escala internacional, europea i espanyola, es defineix el concepte de finances ètiques, els seus principis, objectius i es fa una comparativa d'aquests amb la banca tradicional.

En quart lloc, s'exposa la diagnosi del sector, on s'analitza l'oferta de finances ètiques a escala internacional i en concret a Espanya, les entitats que conformen el sector i les seves característiques. S'estudia el creixement de l'oferta i les seves limitacions. A continuació s'analitza la demanda de finances ètiques a Espanya i el creixement del nombre de clients. Seguidament, s'analitzen les dades de l'enquesta, mostrant l'opinió de les persones enquestades envers la seva entitat financera, les característiques de les clientes de finances ètiques, l'interès de la població a Catalunya en el sector i les seves limitacions i barreres.

En cinquè lloc, es realitzen una sèrie de propostes per a la consolidació del sector i per a superar i millorar algunes de les problemàtiques que afecten l'oferta i la demanda.

Per últim, s'exposen les conclusions de l'estudi envers els resultats obtinguts.

2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Abans d'endinsar-nos en el treball és important ubicar-nos en l'àmbit de recerca. Seguidament es presenten algunes investigacions i estudis que s'han fet anteriorment per a determinar el coneixement existent sobre la matèria.

L'interès per la banca ètica o banca social ha experimentat un creixement dins el mercat financer global des de la crisi econòmica i financera iniciada l'any 2008, sobretot a escala europea. (Krause i Bettenfeld, 2019; Retolaza et al, 2011). No obstant, l'ètica a les finances és un tema que ve de lluny. Si fem un repàs a la història, veurem que en diverses cultures i religions, i en èpoques diferents, ja es parlava de l'ètica en les finances i els bancs. Per exemple, a l'Antiga Grècia, al s. IV aC., Aristòtil criticava la usura[1] a *La Política.* Al Catolicisme i a l'Islam també s'ha considerat la usura com a immoral i com un pecat. Tant la Bíblia com l'Alcorà tenen diversos fragments on ho especifiquen. (Fundació Finances Ètiques, 2020). Fins l'Edat Mitjana, en algunes cultures i regnes, la usura va ser considerada delicte. Per exemple, a Anglaterra, el Rei Offa de Mercia (757-796), el Rei Alfred El Gran (849-899) i el Rei Eduard el Confessor (1042-1066) van prohibir la usura (Farhanaz, 2018).

En l'actualitat, l'interès del món acadèmic pel sector és també creixent. (Biggerri, 2014; Krause i Bettenfeld, 2019) Tot i no ser un àmbit de recerca tant estès com d'altres, són diversos els autors que n'han realitzat investigacions i estudis. Analitzant diversos treballs que s'han fet de l'àmbit de les finances ètiques, s'observa que es poden classificar en quatre àmbits diferenciats.

En primer lloc, trobem un conjunt d'estudis, de caràcter més pedagògic i explicatiu, que es dediquen a definir els conceptes de finances ètiques, banca ètica, banca cooperativa, banca social o alternativa. Al marc teòric es farà un desenvolupament de la definició del concepte.

En segon lloc, hi ha estudis que fan una anàlisi exhaustiva del sector de les finances ètiques.

A escala mundial, en el nou context financer internacional sorgit després de la crisi del 2008, el comportament dels bancs tradicionals ha canviat i s'han accentuat les diferències entre els models de negoci d'aquestes entitats i les de finances ètiques. Alguns bancs convencionals han optat per actuar d'una manera més responsable, fins i tot aplicant criteris de sostenibilitat. D'altra banda, els bancs ètics, han seguit amb la seva activitat habitual sense haver canviat el seu comportament i fins i tot veient créixer el nombre de persones interessades en les seves entitats i el nombre de clients (Paulet et al, 2015). Diversos estudis subratllen que d'una manera intensificada, les entitats de finances ètiques es troben competint amb els bancs tradicionals, que han esdevingut d'una

[1] Usura: delicte comès per qui presta habitualment diner amb interès desproporcionat i superior al normal.

manera creixent, interessats en les inversions socialment responsables. (Cavallito et al, 2018). Això és degut a un canvi de paradigma en el sector financer, ja que assumir aquest compromís conscient amb el medi ambient i la societat comença a ser un requisit indispensable per a les entitats financeres. (Amat et al, 2020). Alguns autors alerten de la perillositat del *greenwashing* i posen en dubte aquest nou comportament dels bancs estrictament orientats al benefici econòmic (Cavallito et al, 2018). Alguns argumenten que sigui quina sigui la intensitat de les seves polítiques de Responsabilitat Social Corporativa, no hi ha ponts possibles entre la banca tradicional i la banca ètica, i serien necessàries modificacions estructurals de gran envergadura perquè els primers poguessin considerar-se entitats de finances ètiques. (Paulet et al, 2015)

A nivell europeu, l'any 2018, l'activitat de les finances ètiques i sostenibles va representar un 5% del PIB de la Unió Europea, amb un volum de 715.000 milions d'euros. El sector s'ha desenvolupat a Europa des dels anys setanta i en l'actualitat el conformen una quarantena d'entitats de crèdit, amb una visió dels diners com a motor de projectes socials, culturals i de sostenibilitat mediambiental. (Cavallito et al, 2018).

En l'àmbit espanyol, l'any 2019, les finances ètiques comptaven amb més de 194.753 persones físiques i jurídiques usuàries. La morositat estava situada a l'1,84%, molt per sota de la taxa de morositat de la banca convencional, que va ser d'un 4,79%. Tant l'estalvi com els préstecs ètics han experimentat un creixement des de 2007, a diferència dels de la banca tradicional que han disminuït. (Observatori de les Finances Ètiques, 2019).

Pel que fa a Catalunya criden l'atenció certes iniciatives, com la del govern municipal d'Ada Colau a l'Ajuntament de Barcelona, que va obrir-se un compte a Triodos Bank, Fiare Banca Ètica i Caixa d'Enginyers, adherint-se també com a soci de les dues últimes entitats. A més a més, l'Ajuntament va introduïr criteris socials en la contractació de deute i l'any 2016, el 8% del deute es va obtenir de les entitats de finances ètiques (Adeliño, 2017).

En tercer lloc, nombrosos estudis acadèmics han fet investigacions concretes amb l'objectiu de determinar la sostenibilitat econòmica de la banca ètica i el nivell de rendibilitat en comparació a la banca convencional. D'una banda, alguns estudis asseguren que en termes de ROA les entitats de finances ètiques han demostrat una rendibilitat més gran que els bancs tradicionals, però en termes de ROE és al revés (Cavallito, 2018). En concret, Triodos Bank, amb un balanç similar al d'altres entitats convencionals, és capaç de generar més beneficis amb els seus recursos (Lorenzo, 2014). D'altres estudis asseguren però que la banca ètica és menys rentable i obté menors taxes de rendiment tant en termes de ROA com de ROE (Durán et al, 2016; Climent, 2018). Els diversos estudis coincideixen en el fet que tot i que la banca convencional obté rendiments més elevats, estan associats a nivells més alts de risc i volatilitat, mentre que la banca ètica assoleix menors nivells de risc i més estabilitat. A més a més, les entitats de finances

ètiques són més competitives en el finançament de les activitats de l'economia real i no l'especulativa (Korslund, 2013; Durán et al, 2016; Climent, 2018). Els bancs socials són eficients, sòlids i han superat millor la crisi que la banca tradicional. (Korslund, 2013; Cavallito et al, 2018) Aquest àmbit de d'investigació no obre gaires possibilitats de nova recerca, degut a l'existència de nombroses publicacions prou recents d'abast espanyol, europeu i internacional.

Per últim, trobem un conjunt d'investigacions i treballs que analitzen la **demanda i l'oferta del sector de les finances ètiques i la banca social i sostenible.**

El sentiment de desconfiança i inseguretat envers el sistema financer global generat per la Gran Recessió va propiciar que moltes persones, descontentes amb els seus bancs, es comencessin a plantejar l'ús que la seva entitat feia amb els seus diners (Climent, 2018). És així com a partir de la crisi s'observa un creixement en el sector de les finances ètiques i sostenibles (Climent, 2018; Baròmetre de les Finances Ètiques, 2018; Krause i Battenfeld, 2019; Lenz i Neckel, 2019). D'altra banda, aquesta expansió s'explica també per un creixement del sector de l'Economia Social, format per la gran majoria de les organitzacions finançades per la banca ètica (Guede, 2017).

Les entitats de finances ètiques tenen clar que volen i poden créixer en el futur, però saben que cal fer-ho de forma progressiva. Són conscients que no poden caure en la temptació de guanyar quota de mercat ràpidament a canvi de renunciar als seus objectius principals, i que créixer de manera massa accelerada sobrepassaria la seva capacitat de gestió. A més a més, un dels seus seu objectis principals és canviar la mentalitat del sector financer per a què promogui i es comprometi també amb aquests valors. (Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya [XES], 2018)

Un estudi a Alemanya també es fixa en aquest fenomen, examinant com la banca ètica manté un equilibri entre expansió i limitació. Per a créixer cal obrir-se a nous mercats i finançar més projectes. Les entitats de finances ètiques tenen uns criteris d'exclusió cap a certs mercats i sectors que són efectius i estrictes. Tot i així, a l'hora de créixer es genera un conflicte entre obrir-se a nous mercats i mantenir els seus criteris i compromisos ètics, ja que la banca alternativa es troba amb un problema d'escassetat de projectes adequats per finançar. (Lenz i Neckel, 2019)

Pel que fa a la manera de fer màrqueting i la voluntat de donar a conèixer les finances ètiques, un estudi de San Emeterio i Retolaza (2003) determina que cal adoptar una estratègia de màrqueting diferencial, establint un posicionament molt clar, aprofitant el concepte de banca ètica i apoderant-se'n. En canvi, si s'aborda des d'una estratègia de màrqueting clàssica, serà impossible competir amb la banca tradicional i la seva immensitat de recursos i poder. En aquest sentit, les entitats de finances ètiques tenen molt clar que les accions de sensibilització a la ciutadania i societat civil són una prioritat. Cal apostar per un model de màrqueting i comunicació propi. Les persones han de realitzar un procés de reflexió interna per a entendre les implicacions i la importància de contractar productes de banca ètica per a posar els diners al servei

d'un nou paradigma social econòmic i financer. Cal també fer acció pedagògica en el sistema educatiu. (XES, 2018).

Pel que fa al perfil dels consumidors, un altre estudi realitzat a Alemanya, conclou que els clients de la banca social tenen característiques diferents dels de la banca tradicional. Són més joves, tenen nivells d'estudis més elevats i viuen en àrees urbanitzades més grans. En general hi ha una proporció més gran d'homes que de dones, i aquells que ja són consumidors d'altres productes sostenibles tenen més propensió a ser clients de la banca ètica i estan disposats a sacrificar rendiments financers a canvi d'un major impacte social (Krause i Battenfeld, 2019).

Pel que fa a estudis d'estimació empírica de la demanda recents, només hi ha el de Krause i Battenfeld (2019) a Alemanya, en què es va identificar un 17,1% dels clients de la banca convencional alemanya com a potencials consumidors de productes de la banca ètica, basant-se en les seves característiques personals. No obstant això, l'actual quota de mercat és del 0,3%. Quan els autors intenten argumentar les barreres i limitacions d' aquests consumidors potencials, no són gaire concrets, i es refereixen únicament a què no fan el canvi cap a la ètica per inèrcia, cinisme i/o falta de coneixement i conscienciació respecte a l'existència de la banca alternativa. Fan també alguna breu referència als costos de substitució ("switching costs"). Ells mateixos reconeixen que és necessari desenvolupar estudis i investigacions en aquest àmbit, per desxifrar les barreres que impedeixen a alguns consumidors fer el canvi cap a la banca que realment desitgen i també posar el focus de recerca en com activar aquest canvi.

Pel que fa a Espanya, San Emeterio i Retolaza van analitzar l'any 2003 si existia espai per a la creació d'una banca ètica al País Basc i si hi havia demanda per a una entitat d'aquest tipus.

A Catalunya, en l'últim estudi realitzat en aquest àmbit, es va realitzar una diagnosi sobre l'interés de les entitats del Tercer Sector i l'Economia Social per a la implementació d'una Banca Ètica a Catalunya, quan la presència d'aquesta era encara gairebé inexistent. Un 83% de les entitats estudiades estaven interessats en les finances ètiques i van manifestar que els agradaria ser-ne clients, amb diferents graus d'implicació i participació en el projecte. (Vidal et al, 2007).

En aquest àmbit s'observen oportunitats de recerca, donat que l'únic estudi recent està centrat a Alemanya, i els estudis realitzats al País Basc i Catalunya són de 2003 i 2007, quan la banca ètica no estava encara estesa i desenvolupada al nostre país. A més a més, alguns estudis, com el de la XES (2018), suggereixen que seria interessant analitzar el perfil dels clients potencials a l'Estat i els motius pels quals segueixen a la banca tradicional.

3. METODOLOGIA

A continuació es detalla el mètode d'estudi emprat i les diferent accions dutes a terme per a realitzar la diagnosi del sector de les finances ètiques a Espanya i assolir els objectius establerts per a la investigació.

3.1. DISSENY DE L'ESTUDI I FONTS D'INFORMACIÓ

Per a elaborar la diagnosi del sector de les finances ètiques a Espanya, mitjançant un anàlisi de l'oferta, la demanda i l'interès de la població en el sector, s'ha dut a terme un estudi que combina l'anàlisi de dades quantitatives i qualitatives obtingudes a partir diverses fonts d'informació.

Per a la informació qualitativa, en primer lloc, s'ha realitzat un anàlisi exhaustiu de l'estat de la qüestió, estudiant amb detall els treballs i publicacions que s'han realitzat en el camp de les finances ètiques per a determinar el coneixement existent i obtenir dades i informació sobre l'àmbit de recerca. En segon lloc, s'han realitzat dues entrevistes a agents representatius del sector de les finances ètiques a escala espanyola i internacional. S'ha entrevistat a en Marcos Eguiguren, emprenedor, banquer, acadèmic, consultor i escriptor, que entre d'altres coses ha estat co-fundador de Triodos Bank a Espanya, la principal entitat de finances ètiques a l'estat, membre del Consell d'Administració de Triodos Bank Internacional entre 2008 i 2015, Director Executiu de la *Global Alliance for Banking on Values (GABV)*, la principal organització mundial d'entitats de finances ètiques i sostenibles, entre 2014 i 2020, i actualment membre del *Foro Académico de Finanzas Sostenibles,* professor d'Administració d'Empreses a la Universitat Politècnica de Catalunya, professor de la Barcelona School of Management i co-director del programa MBA. S'ha entrevistat també a en Jordi Ibáñez, coordinador d'Oikocredit Catalunya entre 2005 i 2007, responsable de Desenvolupament Territorial a la Zona Mediterrània de *Banca Popolare Etica*, entre 2007 i 2017, director de l'oficina de Barcelona de Fiare Banca Ètica, i actual Director de la Fundació Finances Ètiques, vinculada a Fiare, que duu a terme formació i investigació en el camp de les finances ètiques, difusió de campanyes, promoció de l'Economia Social i Solidària i activisme social i financer. Amb les entrevistes s'ha obtingut informació referent al sector de les finances ètiques: objectius del sector, objectius de les entitats, punts forts, febles, oportunitats i amenaces del sector, limitacions i oportunitats de creixement de les finances ètiques, característiques de l'oferta (especialment de Triodos Bank i Fiare Banca Ètica), clients potencials, limitacions i barreres de les persones interessades per a esdevenir clients de les finances ètiques.

Per a la informació quantitativa s'ha realitzat una enquesta per a la població de Catalunya per a conèixer les característiques personals dels individus (municipi i comarca, edat, gènere, nivell d'estudis, situació laboral i entitat bancària actual), l'opinió envers el seu banc actual, l'interès per les finances ètiques, motius pels que contractarien productes financers ètics i quines barreres o limitacions els impedeixen ser clients de les entitats de finances ètiques.

L'enquesta s'ha realitzat en format online i s'ha difós a través de contactes personals, que també n'han fet difusió per a arribar a un entorn de persones més ampli, i també a través de diverses xarxes socials (Twitter i Instagram) des dels perfils de persones diferents. En total, 562 persones residents a Catalunya han accedit a l'enllaç i han respost a l'enquesta.

3.2. FASES D'ESTUDI

1. Anàlisi bibliogràfic de l'estat de la qüestió.
2. Elaboració del marc teòric i conceptual: història de les finances ètiques, definició de les finances ètiques i comparativa amb les finances tradicionals.
3. Preparació i difusió de l'enquesta a la població.
4. Preparació i realització de les entrevistes.
5. Anàlisi de l'oferta de les finances ètiques a partir de les dades obtingudes de la revisió bibliogràfica i les entrevistes. Detecció de les limitacions per al creixement de l'oferta de finances ètiques.
6. Anàlisi de la demanda de les finances ètiques i l'interès de la població en el sector a partir de les dades obtingudes de l'enquesta, les entrevistes i la revisió bibliogràfica. Detecció de les barreres i limitacions dels consumidors per a adquirir productes de finances ètiques.
7. Propostes de millora i solucions a les limitacions de l'oferta i la demanda.
8. Elaboració de les conclusions de l'estudi.

3.3. ANÀLISI DE LES DADES QUANTITATIVES

L'obtenció de dades quantitatives dels consumidors s'ha limitat a la població de Catalunya, obtenint la resposta de 562 persones a l'enquesta.

Les persones enquestades són de 77 municipis que es troben en 23 comarques diferents. Tot i així, un 95% dels enquestats viu a la província de Barcelona, un 4% resideix a Girona, un 1% a Lleida i un 1% a Tarragona. Majoritàriament els enquestats són del Vallès Occidental (61,57%) i Barcelonès (20,82%). La resta estan repartits de manera més o menys homogènia pel territori.

Figura 1. Persones enquestades per grups d'edat

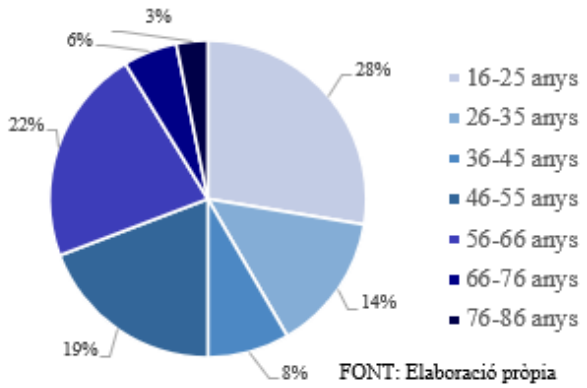

FONT: Elaboració pròpia

Les edats de les persones enquestades es troben entre els 16 i 86 anys, amb una mitjana d'edat de 43 anys. Hi ha representació de tots els grups d'edat. Els grups amb menys enquestats són dels 36 als 45 anys i dels 66 als 86 anys. El 65% de les persones enquestades són dones.

Un 73% tenen estudis superiors (universitaris, màster o postgrau, doctorat), un 25% Batxillerat o Cicles Formatius i un 2% Educació Secundària Obligatòria o Inferior.

Figura 2. Nivell d'estudis de les persones enquestades

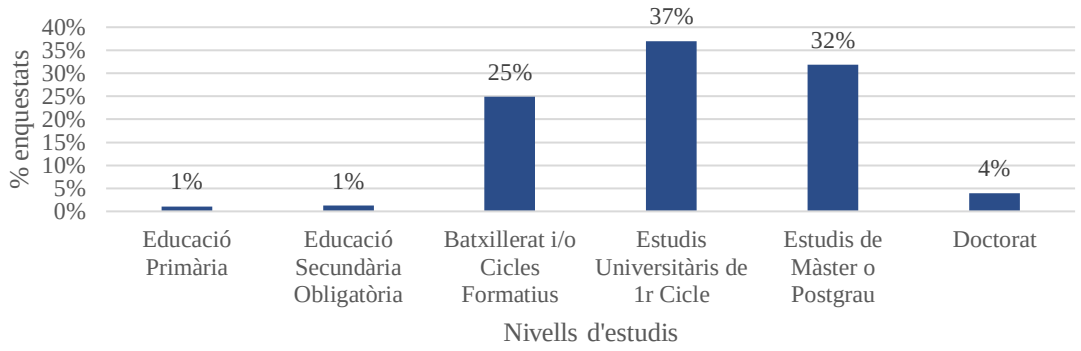

FONT: Elaboració pròpia

El 98,5% de les persones enquestades són de nacionalitat espanyola i la resta d'altres nacionalitats (uruguaiana, costa-riquenya, alemanya i francesa)

Pel que fa a la situació laboral dels individus, un 44% tenen un contracte laboral indefinit, un 16% estan jubilats, un 12% són estudiants sense feina, un 11% tenen un contracte laboral temporal, un 6% són autònoms i un 3% estan a l'atur. El 6% restant són estudiants amb contracte de pràctiques o amb contracte laboral.

4. MARC TEÒRIC

4.1. HISTÒRIA DE LES FINANCES ÈTIQUES

Tal com ja s'ha exposat en l'estat de la qüestió, les finances ètiques són un tema que ve de lluny. Un dels principals temes que ha dut sempre a crítica en diverses societats i cultures ha estat el préstec a interès, que al llarg dels segles, ha estat criticat per grans pensadors com Aristòtil i prohibit per cristians, musulmans i també a jueus. També durant l'edat mitjana, alguns reis van prohibir i castigar la usura. A inicis del s. XIII, les ordres de Franciscans i Dominics van seguir amb la doctrina del cristianisme de criticar la usura, però se'n van adonar que per al desenvolupament i creixement de la producció i el comerç era necessari el préstec. Van començar a oferir serveis de crèdit, amb l'objectiu d'ajudar als pobres i oferir una alternativa als préstecs amb interessos de la banca jueva. Operaven amb finalitats solidàries i no tenien ànim de lucre.

L'any 1458 es va fundar a Itàlia el Monte Piedad, considerat un dels primers bancs ètics, finançat amb donacions i almoines, que oferia crèdit i préstecs a comerciants i artesans, excloent-ne però la finalitat d'adquirir béns de luxe.

A finals del s. XVIII van començar a aparèixer a Alemanya les primeres caixes d'estalvis. L'any 1778 es va fundar la Caixa d'Estalvis d'Hamburg, oferint dipòsits d'estalvi als industrials de condició humil. Seguidament, aquest model es va estendre a la resta d'Europa. A Espanya, durant el segle XIX es van anar fundant caixes d'estalvis regionals, amb la finalitat d'oferir crèdit a les classes socials productives modestes, enfocades al territori i a l'economia real. Aquestes es van organitzar generalment en forma de cooperatives de crèdit, fent èmfasi a la participació, tant de socis com de clients i amb una activitat enfocada al territori proper.

Al llarg de la història, veiem com les finances han estat estretament vinculades a donar l'estalvi dels dipòsits en forma de préstecs, per finançar activitats productives de l'economia real i també donar suport a sectors vulnerables de la societat. Durant el segle XX i inicis del XXI, sembla que les finances s'han anat desconnectant d'aquesta funció històrica, per a tal de cercar la maximització de beneficis, mitjançant especialment, activitats especulatives, allunyades de l'economia real.

Arran d'això, podem considerar l'inici de les finances ètiques modernes, a partir dels anys seixanta del segle passat, quan moviments socials, arran de grans casos de corrupció als EUA, la Guerra del Vietnam i l'apartheid a Sud-àfrica es van començar a plantejar si era ètic el comportament i les actuacions dels bancs i entitats financeres, i es van preguntar si era possible que aquestes entitats desenvolupessin actuacions responsables amb la societat, el medi ambient i s'organitzessin democràticament. Així, va néixer una consciència en la ciutadania que volia saber i decidir que es feia amb els seus diners i van començar a sorgir grups de ciutadans que practicaven criteris d'exclusió en els seus fons d'inversió.

Durant els anys setanta, països menys desenvolupats del Sud, marginats pel sistema financer internacional, van començar a crear i desenvolupar xarxes de finançament alternatives, com per exemple, en forma de microcrèdits. (XES, 2018)

A partir també dels anys setanta van començar a sorgir diferents iniciatives a Europa, com el primer banc ètic i sostenible, el GLS Bank, fundat l'any 1974 a Alemanya. "GLS", sigles que en alemany signifiquen: "prestar i donar". Als Països Baixos, l'any 1975 es va fundar Oikocredit, i el 1980 Triodos Bank. A escala internacional, el 1976 es va fundar a Bangladesh el Grameen Bank, creat per Muhammad Yunus, Premi Nobel de la Pau l'any 2006. (Cavallito et al, 2018)

Al llarg dels anys següents, a Europa es funden i sorgeixen nombroses entitats de finances ètiques de manera gairebé ininterrompuda, cada any des de 1974 fins al 2003, i a diferents països: Gran Bretanya, Dinamarca, França, Bèlgica, Suïssa, Malta, Polònia, Grècia, Luxembourg, Noruega, Suècia, Itàlia, Espanya i Hongria, disposen almenys d'una o més organitzacions.

A Espanya, la primera entitat relacionada amb les finances ètiques és Acció Solidària Contra l'Atur, fundada el 1981 a Catalunya, que ofereix microcrèdits sense interessos. Més endavant, el 1995 es crea també a Catalunya, la Coop57, una cooperativa de serveis financers. L'any 1999 Caixa Pollença, fundada al 1880 a Mallorca, llença el programa "Estalvi Ètic". A partir de l'any 2000, alguns fons d'inversió apliquen criteris d'exclusió d'inversions. L'any 2001, l'holandesa Oikocredit arriba a Espanya i l'any 2003 ho fa Triodos Bank. L'any 2002 es crea la Fundació Fiare, que anys després, juntament amb Banca Popolare Etica, d'Itàlia, funden Fiare Banca Ètica l'any 2014.

A Itàlia, l'any 2016 es va incloure en la llei de pressupostos un article dedicat a les finances ètiques, establint els criteris que distingeixen un banc ètic d'un banc tradicional, fet que va significar el primer reconeixement legislatiu del sector (Ibàñez i Villano, 2020; Cavallito et al, 2018). A nivell legislatiu, l'any 2018 la Comissió Europea va presentar el Pla d'Acció sobre Finances Sostenibles, que estableix un conjunt de mesures per a guiar el sistema financer a actuar en benefici del planeta i la societat (Amat et al, 2020; Cavallito et al, 2018)

Inicialment, les finances ètiques modernes van sorgir per a reivindicar i decidir l'ús que fan dels diners les entitats financeres. A poc a poc, però, han anat incorporant altres aspectes i s'han convertit en entitats promotores de generar impacte social positiu, apostant per l'economia real i amb una voluntat transformadora de la societat. (XES, 2018)

4.2. DEFINICIÓ I PRINCIPIS DE LES FINANCES ÈTIQUES

4.2.1. Definició

Definir que són, o que no són les finances ètiques, no és una tasca fàcil. Principalment perquè hi ha una varietat de paraules que s'utilitzen més o menys indistintament per a parlar de les finances ètiques. Tant en estudis i investigacions com als mitjans de comunicació, o bé parlant en una conversa, s'utilitzen els conceptes: banca social, finances sostenibles, banca cooperativa, finances alternatives, banca ètica, etc. per a referir-se a les finances ètiques, tot i que no totes tenen el mateix significat. A més a més, no hi ha consens sobre una definició estricta i unànime del concepte.

Després de cercar i analitzar les definicions que diversos autors, institucions i les mateixes entitats fan de les finances ètiques, en aquest estudi se'n fa la següent definició:

Les finances ètiques són totes aquelles activitats financeres que realitzen les entitats, que amb llicència bancària o no, ofereixen serveis financers, i que a diferència de la banca convencional, a banda de perseguir la sostenibilitat econòmica de l'organització, tenen per objectiu la maximització de l'impacte social i mediambiental, i totes les seves activitats estan orientades al bé comú. Apliquen criteris d'exclusió, i financen de manera transparent únicament entitats i projectes viables, l'objectiu dels quals és generar un impacte positiu en la societat i l'entorn. Fomenten la participació de tots els agents implicats en l'entitat i s'organitzen de manera democràtica. Tenen una visió de transformació social.

4.2.2. Principis

L'associació de Finances Ètiques i Solidàries, FETS, estableix que les entitats de finances ètiques es regeixen pels següents principis:

1. **Principi d'Ètica Aplicada:** ètica entesa com un procés constant de reflexió a l'hora d'aplicar criteris d'inversió i concessió de crèdits.
2. **Principi de Coherència:** vetllar per la coherència entre els valors de l'entitat i el destí dels diners, excloent aquelles activitats que no s'ajusten als principis i objectius de les finances ètiques.
3. **Principi d'Implicació:** definir la política d'inversió seguint criteris positius per a transformar la societat, invertint en projectes d'alt impacte social, cultural i mediambiental.
4. **Principi de Participació:** promoure la participació democràtica a tots els nivells i de tots els agents relacionats amb l'organització.

5. **Principi de Transparència:** informar i publicar de manera regular a tots els agents implicats de l'organització de les activitats realitzades, les polítiques adoptades i els projectes finançats.

A la següent taula es detallen aquells sectors econòmics i activitats que d'acord amb els principis d'ètica aplicada, coherència i implicació queden exclosos del finançament de les entitats de finances ètiques i aquells àmbits que si que es financen.

Figura 3. Àmbits i activitats excloses i àmbits finançats per les finances ètiques

Àmbits exclosos		**Àmbits de finançament**	
Productes o serveis	Indústria petrolera, energia nuclear, substàncies perilloses, mercantilització del sexe, tabac o jocs d'atzar, indústria armamentística	**Mediambiental**	Agricultura ecològica, edificació sostenible, indústria i tecnologia ambiental, gestió de residus, energies renovables, conservació d'espais protegits
Processos i condicions laborals	Sistemes de producció agrícola intensiva, corrupció, règims dictatorials, experimentació amb animals, enginyeria genètica, discriminacions per gènere, raça, etc.	**Social**	Generar oportunitats per a col·lectius exclosos, polítiques de gènere, cooperació al desenvolupament, comerç just, cooperativisme, transparència, democràcia i participació
Altres	Infracció o incompliment de la legislació internacional en matèria de Drets Humans, Exclusió/marginació de minories	**Cultural**	Educació, Activitats culturals i artístiques

Font: Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES). *Finances Ètiques i Solidàries: Valors, Límits i Reptes*. Pol·len Edicions SCCL, 2018.

4.2.3. Objectius de les finances ètiques

A partir dels objectius de les diferents entitats, de la GABV i FEBEA, juntament amb les entrevistes realitzades a agents clau del sector, podem diferenciar els objectius principals de les finances ètiques en dos àmbits:

- **Objectius del sector de les finances ètiques:**
  - Promoure i influir en la transformació del sistema financer. Generar un canvi de paradigma.
  - Promoure el desenvolupament social i ambiental.
  - Generar transformació econòmica, transformant la manera de consumir i la d'invertir, aposant per un model de negoci empresarial ètic, sostenible, participatiu i amb impacte.
  - Canviar la visió del diner en l'economia, posant-lo al servei de l'economia real i les persones.

- **Objectius de les entitats de finances ètiques**
  - Operar d'acord a la *Tripple Bottom Line:* assolir la viabilitat econòmica, generar un impacte social positiu i garantir la sostenibilitat ambiental.
  - Esdevenir models d'exemple per a contribuir en el canvi de paradigma del sector financer.
  - Oferir alternatives d'estalvi i inversió a les de la banca tradicional.

4.2.4. Comparació: Finances Ètiques i Banca Tradicional

A la taula següent es detallen les principals diferències entre les dues tipologies d'entitats financeres:

Figura 4. Diferències entre la banca ètica i la banca tradicional

Categoria	Banca Tradicional	Finances ètiques
Objectiu principal	Maximitzar beneficis	Obtenir beneficis per a assegurar la viabilitat econòmica de l'entitat
	Generar valor als accionistes	Generar impacte social i mediambiental positiu
	Assegurar rendiments elevats	Posar l'economia al servei de les persones
Criteris d'inversió	Rendibilitat econòmica i financera (ROA i ROE)	Rendibilitat econòmica i financera (ROA i ROE)
		Criteris negatius: exclusió de determinats sectors i empreses
		Criteris positius: intenció de finançar organitzacions i projectes que volen transformar positivament la societat.
	Diversificació del risc	Aplicació dels 5 principis: Ètica aplicada, Coherència, Implicació, Participació i Transparència
Criteris de concessió de préstecs	Purament financers	Un comitè avalua el projecte des del punt de vista ètic i determina si és econòmicament viable
	Assignació de garanties	
Beneficis	L'objectiu principal és repartir dividends entre els accionistes	Moltes entitatssense ànim de lucre, reinverteixen els beneficis en la pròpia entitat o els destinen a projectes socials
Model d'organització	Cada acció és un vot	Democràtica i participativa. En la majoria, cada persona és un vot
Transparència	Baixa	Alta
Participació	Només accionistes amb quantitats elevades de capital participen	Encoratgen i faciliten la participació de tots els agents
Ús dels diners	Els clients no decideixen com i en què s'utilitzen els seus diners	Clients i socis coneixen i decideixen com s'utilitzen els seus diners

FONT: Climent, Francisco. "Ethical versus Conventional Banking: A Case Study". *Sustainability*, vol. 10, no. 7, 2152, p.7-8, 25 Jun 2018.

5. DIAGNÒSI DEL SECTOR

5.1. L'OFERTA DE FINANCES ÈTIQUES

5.1.1. Les finances ètiques a escala internacional

D'entitats de finances ètiques se'n poden trobar als cinc continents, amb llicència bancària o sense, de diferents mides, diferents formes jurídiques i amb objectius i valors característics.

A escala internacional, la GABV (*Global Alliance for Banking on Values)* és la principal xarxa d'àmbit mundial. És una xarxa independent formada per bancs ètics d'arreu del món que promou les finances sostenibles i el desenvolupament social i mediambiental, i que té per objectiu la transformació del sistema financer global. Està formada per 63 entitats financeres que operen als cinc continents. Aquestes entitats estan formades per 70 milions de clients, amb uns actius sota gestió de 210 bilions de dòlars i amb 77.000 llocs de treball. (GABV, 2020)

A escala europea, tot i que molts dels bancs ètics també formen part de la GABV, hi ha FEBEA (*Fédération Europeenne des Finances et Banques Ethiques et Alternatives*). Una associació formada per entitats de finances ètiques europees, que promou i defensa una visió social i ètica del sistema financer, i que dóna suport a l'economia social i als ciutadans que treballen per a una societat més justa, sostenible i inclusiva. Està formada per 28 membres, dels quals 13 són bancs i 15 institucions financeres no bancàries, amb presència a 15 països europeus. Les entitats que la conformen tenen en total més de 700.000 clients, uns actius totals de 30,5 bilions d'euros i més de 3.300 persones treballadores. Per a tal de formar part de FEBEA, les entitats han de complir una sèrie de criteris i requisits i han d'acceptar i comprometre's a actuar d'acord amb la carta de valors de la organització.

Figura 5. Entitats de finances ètiques a Europa

País	Entitats
Alemanya	2
Àustria	1
Bèlgica	2
Croàcia	1
Dinamarca	2
Espanya	3
França	6
Gran Bretanya	3
Grècia	2
Hongria	1
Irlanda	1
Itàlia	5
Malta	1
Noruega	1
Països Baixos	2
Polònia	2
Portugal	2
Suècia	1
Suïssa	3

Font: Elaboració pròpia a través de dades de membres de FEBEA i la GABV

A Europa hi ha un total de 41 entitats de finances ètiques. Sis són membres de FEBEA i de la GABV, vint-i-tres formen part només de FEBEA i deu només de la GABV, dues entitats no són membres de cap de les dues xarxes. Estan repartides en un total de dinou països europeus. El país amb més entitats és França, que en té sis, seguit d'Itàlia amb cinc.

Pel que fa a les característiques de les entitats, al sud d'Europa, sobretot a Itàlia i Espanya, les finances ètiques estan més orientades a la denúncia de les desigualtats Nord-Sud, mentre que a Alemanya, i altres països del nord d'Europa, estan més focalitzades en la protecció del medi ambient i el finançament de centres d'assistència social. (Cavallito et al, 2018)

5.1.2. Les finances ètiques a Espanya

Les entitats de finances ètiques que hi ha a Espanya es diferencien en dues tipologies:

- **Entitats amb llicència bancària** expedida pel Banc d'Espanya i que per tant són considerades i operen com a bancs. Disposen dels productes bancaris generals més habituals.

Figura 6. Dades entitats bancàries de finances ètiques a Espanya, 2019

	Triodos Bank	**Fiare Banca Ètica**	**Colonya Caixa Pollença**
Any Fundació	1980	1999	Fundada el 1880, ofereix el 1r producte de finances ètiques el 1999
Any inici activitat a Espanya	2004	2003, fins el 2014 no opera com a banc	1999
País Origen	Països Baixos	Itàlia/Espanya	Espanya
Xarxa	GABV	FEBEA, GABV	FEBEA
Forma jurídica	Societat Anònima per Accions	Societat Cooperativa per Accions	Caixa d'Estalvis
Llicència bancària	Sí	Sí, des de 2014	Sí
Clients	179.793	7.466	37.561
Actius totals	2.089.239.000 €	149.353.000 €	623.680.000 €
Estalvi en dipòsits	2.043.433.000 €	149.432.000 €	559.920.000 €
Préstecs concedits	1.410.945.000 €	144.936.000 €	455.280.000 €
Treballadores	291	21	109
Oficines	20	3	20

FONT: Elaboració pròpia en base a dades dels informes anuals de les entitats i del *Anuario estadístico de la banca en Espanya 2019,* de l'Associació Espanyola de Banca

Utilitzant les dades del *Anuario Estadístico de la Banca en España 2019,* de l'Asociación Española de la Banca, i de les entitats bancàries ètiques, l'any 2019, el total d'actius de Triodos, Fiare i Caixa Pollença representava únicament un 0,2% del total d'actius de la banca a Espanya.

De les entrevistes amb agents del sector se n'ha extret que les que tenen una oferta més amplia són Triodos Bank i Colonya-Caixa Pollença, que pràcticament ofereixen uns serveis de banca per a particular comparables als d'un banc normal. A Triodos per exemple li manca oferta de fons d'inversió ètics per atraure un perfil d'estalviador que vol una inversió més sofisticada. A Espanya encara no està disponible, tot i que a altres països on l'entitat opera sí.

D'altra banda, Fiare Banca Ètica té una oferta encara per construir, per tal d'oferir uns productes més similars als de la resta de bancs. A diferència de Triodos i Caixa Pollença, no ofereix encara crèdits de consum ni crèdits hipotecaris i tampoc efectiu.

Les tres entitats ofereixen productes tant a particulars com a empreses.

Pel que fa a les assegurances, només n'ofereix Caixa Pollença.

- **Entitats sense llicència bancària,** que no són considerades bancs ni funcionen com a tal. Són organitzacions de serveis financers, ofereixen productes d'estalvi i d'inversió.

Figura 7. Dades entitats no bancàries de finances ètiques a Espanya, 2019

	OIKOCREDIT	COOP57
Any Fundació	1975	1995
Any inici activitat a Espanya	2000 a Catalunya, 2004 al País Basc i 2007 a Andalusia	1995
País Origen	Països Baixos	Espanya
Xarxa	Soci estratègic de la GABV (no membre)	FEBEA
Forma jurídica	Societat Cooperativa (A Espanya Associacions de suport)	Societat Cooperativa de serveis financers
Llicència bancària	No	No
Clients/Socis	1.258	Sòcies de serveis: 945 Sòcies col·laboradores: 4.371
Actius totals	*Informació no disponible*[2]	42.405.599 €
Estalvi recollit	13.765.082	42.097.797 €
Préstecs concedits	11.182.753	19.347.387 €
Oficines	3	7

FONT: Elaboració pròpia en base a dades dels informes anuals de les entitats

D'altra banda, també hi ha organitzacions que específicament es dediquen a fomentar les finances ètiques a l'estat espanyol com: FETS (Finançament Ètic i Solidari), RedEFES (Xarxa per a l'Educació en les Finances Ètiques i Solidàries), Fundació Finances Ètiques i Setem.

5.2. EL CREIXEMENT DE L'OFERTA

Des de la Gran Recessió, la crisi econòmica i financera que va començar l'any 2008, les finances ètiques han experimentat un creixement continuat al llarg dels anys, tot i tractar-se d'un període d'inestabilitat econòmica, política i social.

Figura 8. Evolució mundial de les entitats de finances ètiques 2009-2019

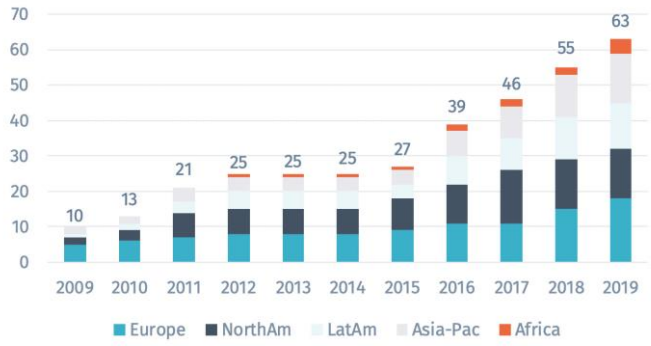

El nombre d'entitats membres de la GABV s'ha multiplicat per més de 6 entre 2009 i 2019. L'any 2009 només hi havia deu entitats, repartides en tres continents i amb només tres anys, el nombre d'entitats es va duplicar,

FONT: Annual Report 2019 GABV

[2] A Espanya hi ha tres associacions de suport d'Oikocredit que tot i estar sota el paraigües de la cooperativa holandesa són organitzacions diferents, que promouen l'activitat d'Oikocredit a Espanya, i per aquest motiu no ha estat possible obtenir dades agrupades específiques a l'estat espanyol pel que fa als actius totals.

arribant a les vint-i-cinc, amb representació dels cinc continents.

Figura 9. Comparació del creixement dels Bancs ètics i sostenibles Europeus amb els Bancs sistèmics[3], del període 2007-2017

	Creixement (CAGR)[4]
Actius totals	
Bancs ètics i sostenibles Europeus	9,66%
Bancs sistèmics	-1,00%
Préstecs	
Bancs ètics i sostenibles Europeus	11,35%
Bancs sistèmics	0,94%
Dipòsits	
Bancs ètics i sostenibles Europeus	11,18%
Bancs sistèmics	2,29%
Patrimoni net	
Bancs ètics i sostenibles Europeus	9,85%
Bancs sistèmics	4,06%
Benefici net	
Bancs ètics i sostenibles Europeus	-0,37%
Bancs sistèmics	-5,42%

FONT: Cavallito, Matteo; et al. *Las Finanzas Éticas y Sostenibles en Europa*: *Segundo Informe*, Fundación Finanzas Éticas, 2019.

A escala Europea, entre 2007 i 2017, les entitats de finances ètiques han experimentat un creixement dels actius totals, els préstecs, els dipòsits i el patrimoni net al voltant d'un 10% o més, creixent a un ritme molt superior al que ho han fet els bancs sistèmics tradicionals, tot i ser un període de recessió de l'economia, caracteritzat per una gran incertesa del sistema financer europeu.

Els beneficis s'han vist reduïts en els dos casos, però en un percentatge molt baix per a les entitats de finances ètiques.

Figura 10. Evolució de l'estalvi i el préstec a les entitats de finances ètiques a Espanya, període 2007-2017

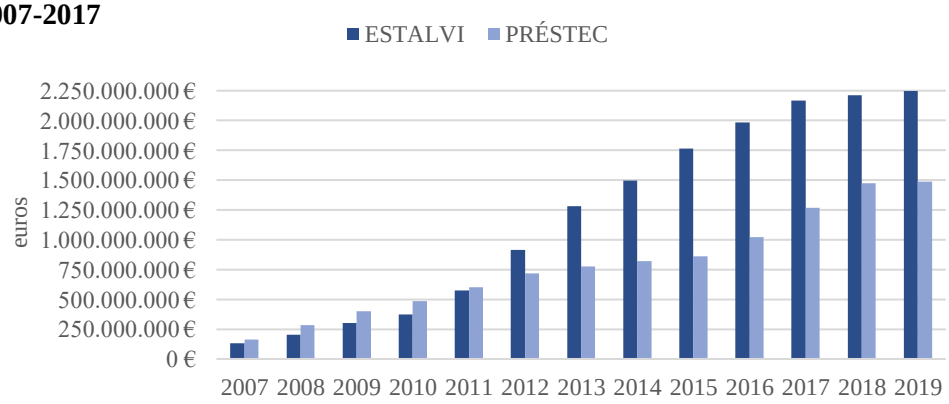

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades del *Baròmetre de Les Finances Ètiques: una radiografia del sector a l'estat Espanyol 2019*. Observatori de les Finances Ètiques i FETS.

A escala espanyola, des de l'any 2007 l'estalvi recollit per les entitats de finances ètiques s'ha multiplicat per 16,83 fins a arribar als 2.245.944.730 € , mentre que el total dels préstecs concedits per la banca ètica s'ha multiplicat per 9,11 fins a arribar als 1.488.840.690 €.

[3] **Bancs sistèmics:** *Globally Sistemically Important Banks (G-SIBs):* trenta bancs internacionals de gran dimensió, complexitat i presencia internacional, que si patissin una crisi o fallida podrien causar greus problemes a tot el sistema financer i econòmic mundial. Des de 2011 estan subjectes a regulacions estrictes.
[4] CAGR (*Compounded Average Growth Rate*): la **taxa anual composta de creixement** és el creixement percentual mitjà d'una magnitud en un període de temps.

5.2.1. Limitacions al creixement de l'oferta

Tot i l'important creixement de les finances ètiques en tots els àmbits, tant a escala europea com espanyola, seguir creixent no és tan fàcil. Per a les entitats financeres en general, créixer és un equilibri delicat. Cal fer un esforç continuat per a introduir nou capital, finançar més activitats econòmiques i mantenir les ràtios de solvència, fent tot aquest procés a un ritme més ràpid i més alt que la resta del sector, per a obtenir un creixement significatiu dins el mercat.

Així doncs, per a seguir esgarrapant quota de mercat a la banca tradicional, les finances ètiques haurien de créixer a unes taxes molt elevades, més del que ho són ara, fet que presenta una sèrie de limitacions, de les quals el sector n'és conscient. A partir de les entrevistes amb agents clau i experts del sector i les dades obtingudes en la recerca, s'han identificat les següents limitacions principals al creixement de l'oferta de finances ètiques:

1. **L'estalvi creix molt per sobre del préstec:** tal com es pot observar al Gràfic 2, des de l'any 2012 l'estalvi s'ha incrementat a uns nivells molt més elevats que el préstec. Aquest fet limita el creixement de les entitats, ja que per a poder incrementar el nombre de clients i dipòsits, primer cal tenir opcions on destinar i invertir aquests diners mitjançant el préstec. Primer caldria doncs trobar més oportunitats on proveir finançament. Cal tenir en compte que els criteris d'exclusió de la banca ètica redueixen el nombre d'activitats i projectes que es poden finançar.
2. **Dificultat per al sorgiment de noves entitats i concentració del sistema financer.** Tot i que hi ha poques entitats de finances ètiques a Espanya, la creació d'un nou actor nacional no sembla probable a causa de l'elevada concentració del sistema financer. Tant a Espanya com a Europa, els reguladors afavoreixen les fusions i la disminució d'entitats al mercat. Segons dades del *Report on Financial Structures 2019* del Banc Central Europeu, l'any 2019, dels 28 països de la Unió Europea, en vint estats, els cinc bancs principals del país representen més del 50% del total d'actius i en dotze països, més del 70%. A Espanya, l'any 2019, els cinc principals bancs representaven el 67,40% del total d'actius del mercat financer espanyol. Així doncs, les úniques opcions per a l'aparició de noves entitats de finances ètiques serien que una entitat de banca ètica europea obrís una filial a Espanya o que entitats existents de banca tradicional es convertissin en entitats de finances ètiques.

Figura 11. Evolució de la ràtio del total d'actius dels cinc principals bancs espanyols i el total d'actius del sistema financer a Espanya, període 2015-2019

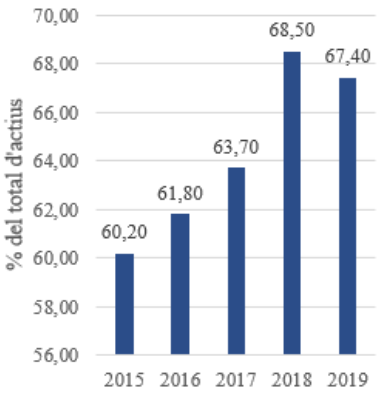

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades del *Report on Financial Structures 2019*, BCE

3. **L'entrada de la banca tradicional a les inversions sostenibles i a l'ús de conceptes similars als de la banca ètica.** Les entitats de finances ètiques es troben competint amb els bancs tradicionals, que han esdevingut d'una manera creixent, interessats en les inversions socialment responsables. (Cavallito et al, 2018). Això és degut a un canvi de paradigma en el sector financer, ja que assumir aquest compromís conscient amb el medi ambient i la societat comença a ser un requisit indispensable per a les entitats financeres. (Amat et al, 2020). A escala Europea, el Pla d'Acció sobre Finances Sostenibles presentat per la Comissió Europea l'any 2018 i la voluntat legislativa en aquest àmbit també empeny al sector en aquesta direcció, però només regula per a certificar com a sostenibles productes de manera individual i no l'entitat en conjunt. Hi ha el risc que les entitats financeres tradicionals ho facin servir únicament per a fer *greenwashing* i atraure més clients, oferint només algun producte sostenible, mentre que la resta de productes no ho siguin. Aquest fenomen incrementa la competència entre la banca ètica i la banca convencional, especialment a l'hora de trobar projectes i activitats econòmiques sostenibles i ètiques per a finançar. A més a més, a través d'eines de màrqueting, els clients i consumidors poden percebre entitats tradicionals no ètiques com a socialment responsables i sostenibles encara que no ho siguin i generar confusió.
4. **Inestabilitat a causa dels cicles econòmics:** des dels anys 90, quan les finances ètiques començaven a aparèixer, s'han anat encadenant diverses crisis: crisi dels 90, la crisi de les puntcom l'any 2000, la Gran Recessió l'any 2008 i la crisi generada per la Covid-19 l'any 2020. Tot i que les dades de la crisi del 2008 han demostrat que les finances ètiques l'han patit menys que la resta del sistema financer, aquestes generen inestabilitat al sistema i desconfiança entre la població.

   A més a més, després de la Gran Recessió es van establir noves regulacions al sistema financer, molt estrictes i orientades a evitar abusos per part de les entitats financeres, que no distingeixen els nivells diferents de risc de la banca tradicional i la banca ètica i tampoc les diferències en els models de negoci. Aquest fet suposa una barrera a les finances ètiques per a desenvolupar-se i créixer.
5. **Incapacitat d'interlocució política i exigència dels reguladors.** Les entitats de finances ètiques i el sector en el seu conjunt, per la seva mida i manca de poder, tenen molt poca capacitat d'interlocució política i no poden exercir pressió, a diferència del poder i influència que té el lobby financer tradicional.

   A més a més, als reguladors i als Bancs Centrals, no els agraden els creixements ràpids i accelerats de les entitats financeres, i tracten de suavitzar-los tant com poden. Per a créixer de manera considerable i en un temps reduït caldria una laxitud per part de les institucions que no tenen actualment.

5.3. LA DEMANDA DE FINANCES ÈTIQUES

5.3.1. Clients de finances ètiques a Espanya

Figura 12. Persones usuàries d'entitats de finances ètiques a Espanya, període 2012, 2019

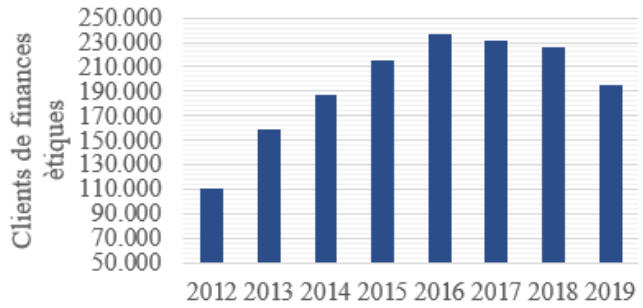

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori de les Finances Ètiques i FETS. *Baròmetre de les Finances Ètiques: una radiografia del sector a l'estat Espanyol, 2019.*

Com es pot observar al gràfic, el nombre de clients i usuaris de les finances ètiques a Espanya va assolir un creixement sostingut i considerable, duplicant el nombre de clients entre 2012 i 2016. Al llarg del 2017 i el 2018 s'observa una lleu davallada, mantenint-se per sobre els 200.000 clients a tot l'Estat. Les dades de l'any 2019 no són comparables amb les d'anys anteriors a causa d'un canvi en el criteri de comptabilització de clients d'una de les principals entitats del Baròmetre.

La tendència general és doncs de creixement i d'un interès cada vegada més gran per part de la població. Tot i això, les finances ètiques representen menys d'1% de la quota del mercat financer espanyol (XES, 2018).

5.4. INTERÈS EN LES FINANCES ÈTIQUES

Per a conèixer l'interès per part de la població, ens centrarem en les dades obtingudes en l'enquesta realitzada a una mostra de la població de Catalunya.

5.4.1. Entitats financeres dels enquestats

Figura 13. Distribució dels enquestats entre banca tradicional i finances ètiques

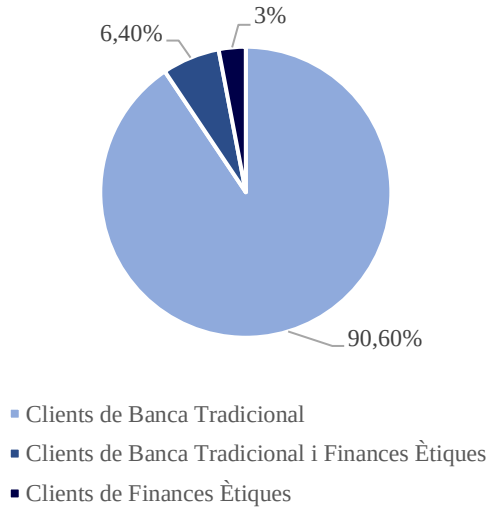

FONT: Elaboració pròpia

Un 90,6% de les persones enquestades només tenen productes contractats a les entitats financeres tradicionals. Un 6,4% són clients tant de la banca tradicional com d'entitats de finances ètiques, i un 3% són únicament clients de banca ètica. En total, un 9,4% de les persones enquestades són clients d'entitats de finances ètiques.

D'entre els clients de finances ètiques, un 85% ho són només d'una entitat, un 9% de dues i un 6% de tres.

Figura 14. Els deu bancs principals de les persones enquestades

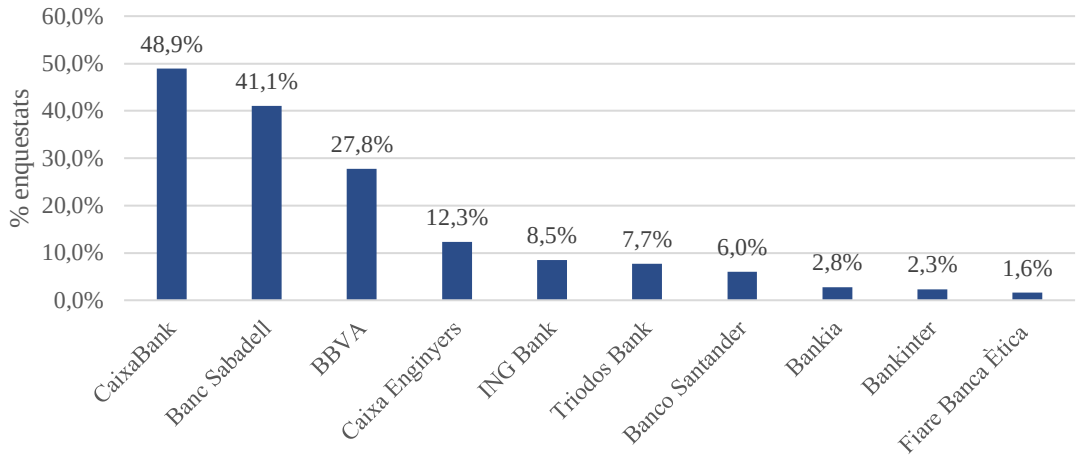

FONT: Elaboració pròpia

Gairebé la meitat de les persones enquestades són clientes de CaixaBank i un 41,1% del Banc Sabadell, els dos principals bancs catalans. La tercera entitat principal és BBVA, amb un 27,8% dels enquestats.

Dues de les tres entitats de finances ètiques amb llicència bancària a Espanya es troben entre els deu principals bancs dels enquestats: Triodos Bank i Fiare Banca Ètica.

5.4.2. Opinió de l'entitat financera

i. Opinió dels clients de banca tradicional

A les persones clientes d'entitats de banca tradicional se'ls han formulat una sèrie de preguntes per a conèixer la seva opinió envers les seves entitats.

Un 65% de les persones enquestades clientes de bancs convencionals consideren que l'entitat bancària de la què formen part no es regeix per criteris ètics i un 62% considera que no són transparents.

Pel que fa a l'impacte social que tenen les entitats, un 47% considera que tenen un impacte negatiu, un 29% considera que tenen un impacte positiu i un 24% no ho sap. Quan se'ls ha preguntat si coneixen si la seva entitat finança la indústria armamentista, un 71% no ho sap, i un 20% afirma que són coneixedors que finança aquest tipus d'activitat.

Pel que fa a la participació en la presa de decisions de l'entitat, un 63% dels enquestats diu que la seva entitat no ofereix espais de participació, mentre que un 23% no ho sap. Tot i així, quan se'ls ha preguntat per l'interès a participar, l'opinió està força dividida entre els que sí que voldrien participar, un 45%, i els que no volen participar, un 42%.

ii. Opinió dels clients de finances ètiques

A les persones clientes exclusivament d'entitats de finances ètiques també se'ls ha preguntat l' opinió envers la seva entitat en diversos aspectes.

Totes les persones consideren que l'entitat es regeix per criteris ètics, que té un impacte social positiu i afirmen que no finança indústria armamentista. Un 82% considera que l'entitat és transparent, mentre que un 18% no ho sap. Pel que fa a la participació, cal destacar que un 58,8% no sap quins espais ofereix la seva entitat per a participar en la presa de decisions i un 23,53% afirma que no hi ha espais de participació efectius. Respecte a l'interès per a participar, un 26% estaria interessat a participar, un 37% no ho estaria, un 21% afirma que tot i tenir espais de participació actualment no hi participa, i només un 5% ja participa en la seva organització.

5.4.3. Dades demogràfiques de les persones clientes de finances ètiques

Un 9,4% de les persones enquestades són clientes d'alguna entitat de finances ètiques. Un 6,4% són alhora clientes d'una entitat convencional, i un 3% són exclusivament clientes de finances ètiques.

Figura 15. Gènere de les persones clientes de finances ètiques

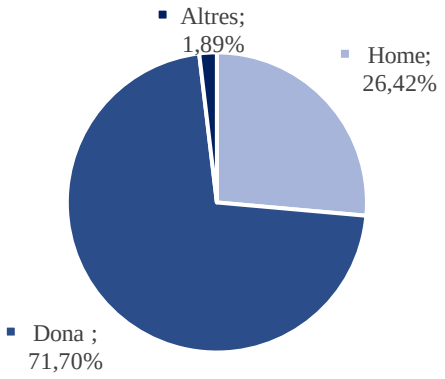

FONT: Elaboració pròpia

Figura 16. Nivell d'estudis de les persones clientes de finances ètiques

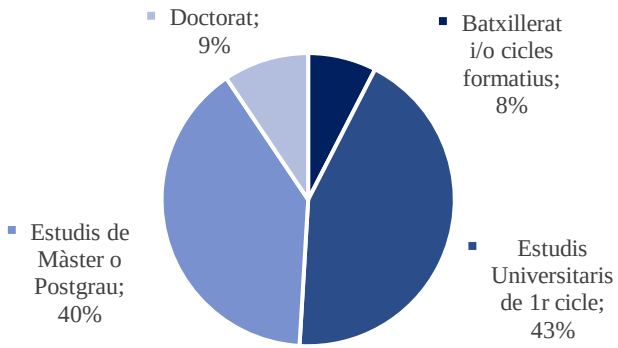

FONT: Elaboració pròpia

Figura 17. Situació laboral de les persones clientes de finances ètiques

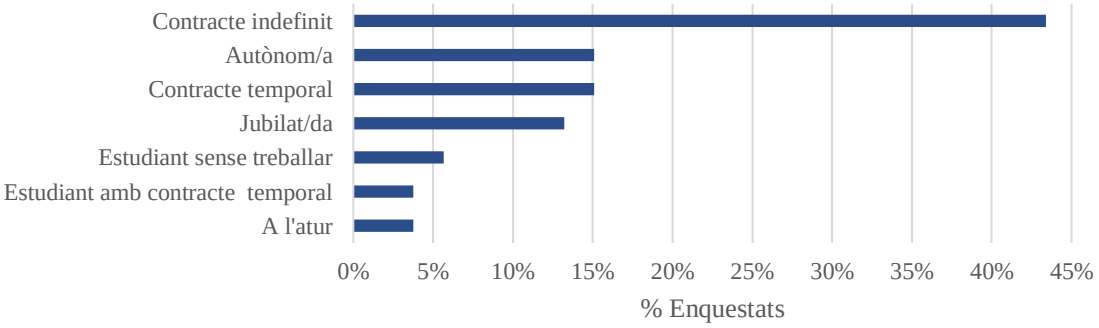

FONT: Elaboració pròpia

Figura 18. Distribució per grups d'edat de les persones clientes de finances ètiques

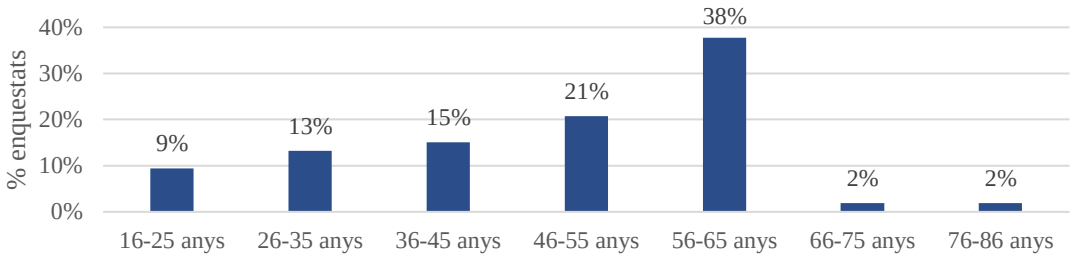

FONT: Elaboració pròpia

Com es pot observar a les gràfiques anteriors, la gran majoria de les persones enquestades clientes de finances ètiques són dones, d'entre 46 i 65 anys, amb estudis superiors (universitaris o de màster) i amb un contracte laboral indefinit. Cal tenir en compte que a les dades de la mostra obtinguda hi ha un major nombre de dones que d'homes, i que gran part dels enquestats tenen estudis superiors. Tot i així, els resultats encaixen els d'altres estudis, que indiquen que les persones de clientes de finances ètiques majoritàriament tenen estudis universitaris. (XES, 2018)

5.4.4. Interès per les finances ètiques

Amb les dades de l'enquesta s'observa un elevat interès per part de les persones enquestades en les finances ètiques. A l'enquesta se'ls va preguntar si els agradaria contractar algun producte bancari a una entitat de finances ètiques al llarg dels pròxims tres anys. D'entre les persones que encara no tenen contractat cap producte de finances ètiques, **un 70% va afirmar que sí que li agradaria**, un 27% que no i un 4% que no ho sabia. Pel que fa al gènere, un 66% dels homes i un 72% de les dones estarien interessats a adquirir algun producte de finances ètiques en els pròxims tres anys.

Figura 19. Interès a adquirir productes de finances ètiques en els pròxims 3 anys per grups d'edat

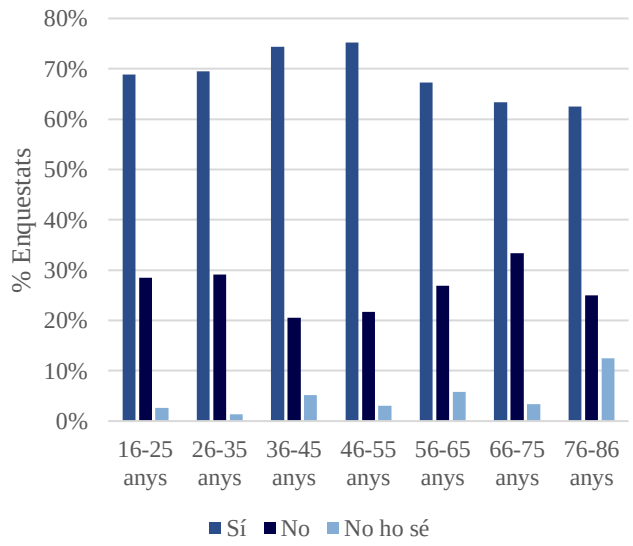

En aquesta gràfica s'observa com en tots els grups d'edat hi ha una distribució més o menys homogènia en relació amb l'interès per les finances ètiques. En tots els grups, entre un 63% i un 75% dels enquestats estan interessats, i entre un 21% i un 33% no ho estan. On hi ha més persones interessades és entre els 36 i els 55 anys.

FONT: Elaboració pròpia

Al següent gràfic s'hi pot observar una tendència similar. En tots els nivells educatius, excepte al d'educació primària, entre un 63% i 77% estan interessats, i entre un 20% i un 34% no ho estan.

Figura 20. Interès en adquirir productes de finances ètiques en els pròxims 3 anys per nivell d'estudis

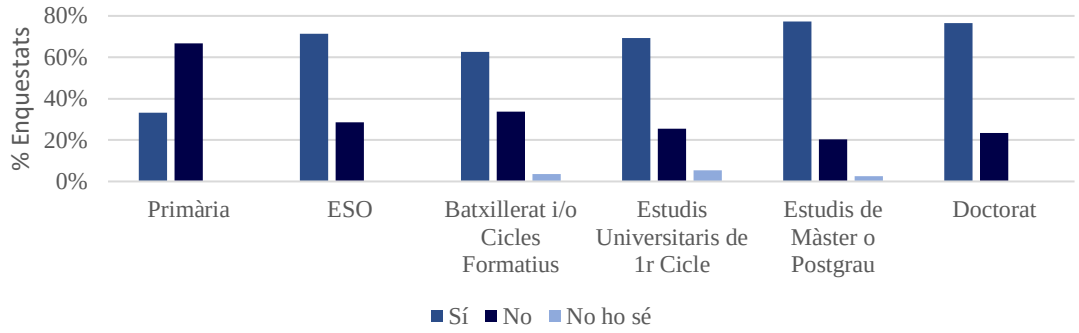

FONT: Elaboració pròpia

Com es pot observar, entre les persones que només tenen estudis d'educació primària, la distribució és totalment contrària a la de les persones amb un nivell d'estudis superior. Un 67% no estarien interessats a adquirir un producte de finances ètiques en els pròxims 3 anys.

A través de les dades obtingudes a l'enquesta s'han extret els deu principals motius pels quals les persones enquestades canviarien d'entitat bancària cap a una de finances ètiques:

Figura 21. Deu motius principals per a adquirir productes d'entitats de finances ètiques

	Motiu	% enquestats
1	Posar els diners al servei de projectes socials i mediambientals	66,90%
2	Conèixer d'on venen i on van els diners de l'entitat financera	61,21%
3	Deixar de finançar inversions a la indústria armamentista	55,16%
4	Contribuir a canviar el sistema financer actual	46,26%
5	Adquirir productes d'inversió que financin inversions socialment responsables	34,16%
6	Perquè la banca ètica és el futur	29,54%
7	Els projectes de Responsabilitat Social Corporativa (RSC), implicació social i mediambiental de l'entitat actual són una estratègia de màrqueting	23,67%
8	Descontentament amb l'entitat actual	17,62%
9	Participar de manera proactiva en la presa de decisions	15,12%
10	Les finances ètiques ofereixen un millor servei i atenció al client	9,43%

FONT: Elaboració pròpia

Amb les dades de l'enquesta s'observa que hi ha un elevat grau d'interès en les finances ètiques, i que hi ha un consens elevat en els principals motius pels quals les persones enquestades adquiriren productes de finances ètiques. Més de la meitat ho farien per a posar els diners al servei de projectes amb un impacte social i mediambiental positiu, per a conèixer les activitats que és financen amb els seus diners i especialment per a deixar de finançar inversions a la indústria armamentista. Seguidament, gairebé la meitat farien el canvi d'entitat financera per a contribuir a canviar el paradigma del sistema financer actual.

5.4.5. Limitacions per a adquirir productes de finances ètiques

Amb les dades globals del sector de les finances ètiques tant a escala internacional com en l'àmbit estatal es pot veure clarament el creixement pronunciat que ha realitzat el sector durant l'última dècada. A més a més, com indica la literatura existent i tal com s'ha pogut comprovar en aquest estudi, hi ha un elevat i creixent interès per a les entitats de finances ètiques, i són moltes les persones que estarien interessades a canviar d'entitat bancària o si més no adquirir algun producte financer ètic. Tot i això, la quota de mercat espanyola de les entitats de finances ètiques és inferior a l'1%. En l'enquesta realitzada en aquest estudi també s'ha pogut comprovar que el percentatge de persones clientes d'entitats de finances ètiques és molt baix. Quines són les barreres i limitacions que impedeixen a aquestes persones interessades fer el canvi d'entitat bancària i adquirir productes financers ètics?

A partir de les entrevistes amb agents clau i experts del sector i les dades obtingudes en la recerca, tant de l'enquesta com de la revisió bibliogràfica, s'han identificat les següents **barreres i limitacions principals per a canviar d'entitat bancària i adquirir productes a les entitats de finances ètiques:**

1. **Desconeixença i desinformació:** un 41% dels enquestats no coneixen quines entitats són de finances ètiques, fet que els impedeix fer el canvi d'entitat. Tot i l'interès d'aquestes persones en el concepte de banca ètica, aquest fet denota poca voluntat d'informar-se per a adquirir productes financers ètics. Aquesta desinformació envers el sector genera que amb facilitat puguin construir-se percepcions errònies sobre les finances ètiques, basades en tòpics, mites i opinions o informacions subjectives que rebin de l'entorn.
2. **Manca d'accessibilitat i proximitat:** Tot i la voluntat per part de les entitats de finances ètiques de ser properes a les persones, ja sigui amb un tracte amable i proper amb els clients, atenció telefònica personal i l'existència de grups de socis locals en diversos municipis, com en el cas de Fiare, l'escassetat de caixers i oficines al territori és un impediment per a fer-se accessibles als clients potencials i oferir proximitat. A tot l'estat espanyol, les entitats de finances ètiques analitzades a l'estudi, només tenen en total 53 oficines a tot el territori. Si ens fixem només en les que tenen llicència bancària, només en tenen 23. Aquests números són clarament inferiors als de la banca tradicional, amb més de 23.000 oficines a tot l'estat, segons dades del Banc d'Espanya l'any 2020. Els clients valoren proximitat, poder tenir una oficina a prop per si cal fer-hi tràmits i poder ser atesos presencialment. Un 40% dels enquestats consideren que aquesta és una de les principals limitacions de la banca ètica per a passar a ser-ne clients.
3. **Per costum, inèrcia i fidelitat amb l'entitat actual:** tant els particulars com les empreses tenen una tendència a mantenir-se com a clients fidels en aquelles entitats on ho han fet sempre (Krause i Battenfeld, 2019). Un 24% dels enquestats afirma que és un dels motius

pels quals no adquiririen productes de finances ètiques. A més a més, un 16% afirma que la satisfacció amb la seva entitat bancària actual els fa no tenir interès a canviar de banc.

4. **Els costos del canvi "*Switching costs"***, que trobem en diversos mercats i productes, també en el mercat financer. Inclouen costos de temps, esforç o diners per als consumidors per a canviar de proveïdor d'un producte o servei. Fer el canvi d'entitat bancària suposa una sèrie de tràmits com: signar la documentació d'alta dels nous productes, canviar la domiciliació de la nòmina, obtenir i activar les noves targetes i cancel·lar les antigues, informar a totes les companyies que cobren mitjançant rebut domiciliat del canvi de compte corrent, tancar el compte de l'entitat anterior, etc. Aquests canvis requereixen temps i esforç, i acostumen a fer mandra als consumidors. Un 23% de les persones enquestades afirmen que no farien el canvi d'entitat bancària per manca de temps i mandra a fer tots els tràmits.
5. **Desconfiança:** a moltes persones, tot i estar interessades o sentir-se atretes per les finances ètiques, no els generen confiança suficient per a passar a ser-ne clients. És un factor purament psicològic, ja que les entitats de finances ètiques a Espanya són completament sòlides i segures, en alguns casos més que entitats tradicionals (Observatori de Finances Ètiques, 2019; Fundació Finances Ètiques, 2018) Actualment, el que triomfa entre els consumidors és allò que té èxit, que és conegut per a tothom. La majoria de persones de l'entorn proper són clientes d'entitats convencionals, que es poden trobar ubicades al carrer i a prop de casa, de les que se'n parla i apareixen als mitjans. Això genera una percepció errònia, i a moltes persones les entitats tradicionals i exitoses els generen, sense motius justificats, més confiança que no pas les entitats de finances ètiques, un concepte relativament nou, amb poca presència als mitjans, o vingut en certa manera d'altres països, com és el cas de TriodosBank o Fiare Banca Ètica, procedents dels Països Baixos i Itàlia respectivament. Les finances ètiques van a contracorrent i els cal explicar-se molt més per a generar confiança i seguretat. Un 13% de les persones enquestades afirmen que els generen desconfiança i inseguretat.
6. **Oferta de productes i serveis limitada:** tot i que les entitats de finances ètiques amb llicència bancària tenen els mateixos productes bàsics que la resta de bancs, hi ha certs productes que no ofereixen. Fiare Banca Ètica no ofereix crèdits de consum, crèdits hipotecaris, efectiu ni assegurances. Triodos Bank té una oferta més similar a la resta de bancs, però no ofereix fons d'inversió ètics, que podrien atraure a clients inversors més sofisticats, ni assegurances. Per aquest fet, un 12% de les persones enquestades afirma que les entitats de finances ètiques ofereixen menys productes que la resta de bancs i no ofereixen els productes que necessiten. A més a més, un 12% d'enquestats creuen que la banca *online* o l'app mòbil, dos serveis indispensables actualment, no estan prou desenvolupats.

6. PROPOSTES PER A LA CONSOLIDACIÓ DEL SECTOR

A continuació s'exposen algunes propostes per a millorar i enfortir el creixement del sector de les finances ètiques i solucions a les limitacions i barreres detectades en aquest estudi tant pel que fa a l'oferta com la demanda.

Abans però, cal fer especial èmfasi en que per a fer créixer la demanda i aprofitar el creixent interès en el sector, cal primer fer créixer el nivell de préstecs i el finançament d'activitats econòmiques i organitzacions que compleixen amb els criteris de selecció de projectes ètics, social i mediambientalment responsables, per a tal de garantir la sostenibilitat econòmica de les entitats de finances ètiques i evitar problemes de rendibilitat i solvència causats per un excés d'estalvi. Cal doncs que les accions que es duguin a terme en les dues línies es facin de manera equilibrada.

6.1. PROPOSTES DE MILLORA PER A LES LIMITACIONS DE L'OFERTA

Per a suavitzar i sobrepassar les limitacions al creixement de l'oferta cal:

1. **Incrementar els préstecs i el finançament d'organitzacions i activitats econòmiques**

El primer aspecte al que cal que s'adrecin les entitats de finances ètiques és a fer créixer el nivell de préstecs i augmentar la quantitat d'actius destinada a finançar projectes.

El nucli dur destinatari de les finances ètiques són les organitzacions de l'Economia Social i el Tercer Sector, sectors que estan creixent i que estan guanyant rellevància en l'actualitat. Si aquest creix, les finances ètiques creixen. Tot i així, un estudi del Consell d'Associacions de Barcelona afirma que un 81% de les organitzacions no lucratives no fan servir les finances ètiques (Fernández i Vidal, 2017)**.** Cal fer mes pedagogia en el Tercer Sector i l'Economia Social, comunicar la importància de rebre finançament per part d'entitats de finances ètiques i establir una estratègia per a anar a buscar projectes i activitats econòmiques per a finançar en el sector i no esperar a que vinguin a demanar finançament. Cal que les finances ètiques siguin els líders i els millors creditors per al Tercer Sector i l'Economia Social i Solidària.

Una altra oportunitat en aquest àmbit són les administracions públiques. Cal conscienciar a la població, per a generar una ciutadania crítica i mobilitzada, que reclami a l'Administració que operi amb les finances ètiques, i en concret, que utilitzi aquestes entitats per a finançar-se i endeutar-se.

2. **Per a incrementar el nombre d'entitats de finances ètiques i reduir l'impacte de l'entrada de les finances tradicionals a les finances sostenibles** cal en primer lloc generar una ciutadania crítica i mobilitzada, conscienciant-la de la perillositat de la reducció de competència i l'engrandiment de les principals institucions financeres causada per la

concentració bancària., per a que reclami a l'Administració i als reguladors la limitació i regulació estricta de les fusions d'entitats bancàries.

Com a sector, les finances ètiques tenen la voluntat de transformar el sistema financer, fent que entitats tradicionals comencin a aplicar la *triple bottom line*: viabilitat econòmica, impacte social i sostenibilitat mediambiental. Cal exercir pressió als reguladors i promoure la legislació de les finances ètiques, per tal de definir de manera formal què és pot considerar entitat de finances ètiques. Cal que els reguladors i l'Administració promoguin la transició cap a les finances ètiques i sostenibles, i que ho facin certificant com a ètiques entitats senceres i no només productes per a evitar que per a tal de fer *greenwashing* entitats tradicionals ofereixin només algun producte ètic, i fer pressió per a què facin una transformació real com a entitat. Si el sector públic no es mostra receptiu per a desenvolupar aquest paper, es podria crear una certificació reconeguda, emesa per algun organisme amb credibilitat, com la GABV, per a certificar aquelles entitats que realitzin finances ètiques i sostenibles.

Les entitats a les què cal fer pressió en primera instància per a realitzar una transformació cap a les finances sostenibles són les caixes rurals i les cooperatives financeres, moltes a mig camí de la banca ètica, i que històricament ja han finançat específicament l'economia real i s'han mostrat implicades en l'àmbit social amb les seves obres socials i fundacions.

3. **Per a suavitzar la rigidesa de la regulació després períodes de crisi** cal convèncer als reguladors per a que potenciïn les finances ètiques, i que per a fer-ho cal oferir-los avantatges legislatius i més flexibilitat, per a no estar subjectes a restriccions i regulacions tant estrictes com les de la banca tradicional, ja que el risc i la "perillositat" d'aquestes entitats no és comparable amb el de les finances ètiques. Cal que reconeguin les diferències en els models de negoci.

6.2. PROPOSTES DE MILLORA PER A LES LIMITACIONS DE LA DEMANDA

Per a suavitzar i sobrepassar les limitacions al creixement de la demanda i atraure més clients cal:

1. **Millorar l'estratègia de comunicació i informació,** per a informar millor, generar confiança, seguretat i atraure nous clients.

Les dades de l'enquesta, en què un 41% de les persones enquestades no coneixen quines entitats són de finances ètiques i un 13% reconeixen que aquestes entitats els generen desconfiança i inseguretat, evidencien que hi ha un problema comunicatiu en el sector. Cal doncs comunicar més i millor per a revertir aquesta situació, generar coneixement envers el sector i transmetre seguretat i confiança. Per a dur-ho a terme, cal realitzar campanyes informatives, promoure la recerca i la divulgació acadèmica, crear programes d'educació financera per a escoles i instituts i reclamar

més espais en els plans docents de les universitats, en especial en els estudis relacionat amb l'Economia i l'empresa, polítiques i altres de ciències socials.

Per a atraure nous clients, cal aprofitar el moment actual, especialment la situació causada per la crisi de la Covid-19, que ha posat de manifest que el discurs *mainstream*, consumista i capitalista de les últimes dècades que transmetia: *"No passa res! Seguim consumint, vivint, gastant, contaminant"* ja no es vàlid. Hi ha un canvi de paradigma, cada vegada es parla més de sostenibilitat, consum conscient, responsabilitat social i ambiental, ètica empresarial, economia social, etc. La societat se'n està adonant que tot això és important i està cada vegada més conscienciada. Aquest fet pot fer guanyar més pes i més força a les finances ètiques.

Com que els recursos de les finances ètiques són escassos per adoptar estratègies de comunicació massiva i màrqueting clàssiques, cal centrar-se en la població que mostra un major interès envers el sector. A partir de les dades de l'enquesta, tot i que s'ha observat un interès per part de persones amb característiques personals diferents, les que han mostrat un major interès han estat dones amb estudis superiors i una situació laboral estable, d'entre 46 i 65 anys.

Cal fer èmfasi en els motius principals per a contractar productes de finances ètiques que han prioritzat les persones enquestades: Les finances ètiques posen els diners al servei de projectes socials i mediambientals, són transparents i permeten conèixer d'on venen i on van els diners que gestionen, no financen la indústria armamentista i tenen com a objectiu contribuir a canviar el sistema financer.

Un estudi realitzat per estudiants de la Universitat Pompeu Fabra també conclou que les entitats de finances sostenibles no arriben prou a les persones interessades en el sector, i els cal doncs revisar la manera com comuniquen. Afegeixen que per a comunicar millor cal adaptar-se al tipus de consumidor al que es dirigeixen. Primer doncs els cal conèixer el perfil de les persones consumidores o potencials consumidores de finances ètiques i les seves preferències. (Luis Bassa, 2020)

2. **Augmentar la proximitat i accessibilitat** sense necessitat de fer-ho de forma física al territori:
   - Enfortir, promoure i crear més grups locals de socis per arribar més a la població.
   - Buscar alternatives no presencials per a determinats tràmits administratius, com la signatura amb certificat digital o el reconeixement facial virtual. Cal buscar mètodes legals per a facilitar la realització d'aquests tràmits a distància, i exigir al sector públic una flexibilització de la regulació en aquest àmbit.
   - Promoure la creació de caixers "universals" de finances ètiques, públic o privats, des dels que es puguin realitzar operacions bancàries i treure o ingressar efectiu de diferents entitats. Aquest sistema l'utilitzen ja alguns municipis petits de Catalunya, on

l'Ajuntament es fa càrrec dels costos del caixer per tal d'oferir aquest servei a la ciutadania i facilitar-los l'accés a l'efectiu i a l'operativa bancària, com per exemple el cas de Vallgorguina, un poble de poc més de 1.000 habitants del Baix Montseny (Nació Digital, 2020)

- Creació d'una oficina mòbil, que s'instal·li en dates i horaris establerts en diversos municipis i es pugui moure pel territori, per a facilitar l'alta de nous clients de manera presencial i l'atenció als que ja ho són, sense necessitat de que es desplacin a la oficina.
- Oferir una atenció telefònica útil, eficaç i eficient.
- Desenvolupar la banca electrònica, l'*app mòbil* i serveis en línia de qualitat i útils, amb capacitat per a realitzar tot tipus d'operacions i tràmits. Degut a l'escassetat de caixers i la poca gestió de l'efectiu, cal desenvolupar sistemes de pagament amb targeta i/o mòbil de qualitat, i facilitar també les operacions de traspàs de diners entre persones a través de dispositius mòbils.

3. **Oferir més serveis i productes,** diversificar l'activitat i introduir-se en nous sectors, sempre que siguin compatibles amb els criteris ètics de l'entitat. Oferir assegurances, crèdits de consum, crèdits hipotecaris i fons d'inversió sofisticats.

7. CONCLUSIONS

Les finances ètiques són un sector consolidat, a escala internacional, a Europa i Espanya. L'oferta de finances ètiques a l'estat espanyol està diversificada, amb la presència de diverses entitats. Des de l'arribada de les finances ètiques a l'estat el sector no ha parat de créixer i s'ha mostrat com una alternativa real a la banca tradicional, amb un creixement superior, una morositat molt més baixa i un menor risc, però oferint una rendibilitat una mica menor en termes de ROE i ROA (Durán et al, 2016; Climent, 2018). Tot i així, la quota de mercat és inferior a l'1% (XES, 2018). L'any 2015 és calculava que era al voltant del 0,2% (Agència EFE, 2015). En aquest treball, mitjançant les dades de l'Asociación Española de la Banca, i de les entitats bancàries ètiques, l'any 2019, el total d'actius de Triodos, Fiare i Caixa Pollença representava únicament un 0,2% del total d'actius de la banca a Espanya.

Les principals limitacions que s'han detectat per al creixement de l'oferta són en primer lloc, l'important creixement de l'estalvi per sobre del préstec, a causa de la dificultat de trobar suficients projectes per a finançar que siguin coherents amb els criteris ètics i els principis de les entitats. En segon lloc, la dificultat per a l'aparició de noves entitats i de guanyar presència en el mercat a causa de l'elevada i creixent concentració del sistema financer. En tercer lloc, l'entrada de la banca tradicional a les inversions sostenibles i la creixent competència amb les entitats de banca convencional en l'àmbit de les finances sostenibles. Per últim, la forta inestabilitat econòmica de les últimes dècades, les exigents regulacions establertes al sector financer després de la crisi i la incapacitat d'interlocució política, degut a la manca de poder en comparació al lobby financer tradicional suposen també limitacions importants.

Pel que fa a la demanda, de la mateixa manera que l'oferta, també ha experimentat uns alts nivells de creixement, especialment a partir de l'inici de la Gran Recessió l'any 2008. L'elevat increment en el nombre de clients i l'estalvi així ho demostren.

A través de l'estudi, s'ha pogut comprovar que la quantitat de persones que actualment són clients d'aquest tipus d'entitats financeres és molt reduïda. En general, d'entre les persones clientes de finances ètiques enquestades, la gran majoria són dones, amb estudis superiors, universitaris o de màster, i amb una situació laboral estable i segura, d'entre 46 i 65 anys. Cal destacar, però, que amb la recerca s'ha detectat a Catalunya un elevat interès en el sector. La gran majoria de persones enquestades clientes de la banca tradicional consideren que la seva entitat no es regeix per criteris ètics, té un impacte social negatiu i no ofereix espais de participació efectius. Un 70% han afirmat que els agradaria contractar productes de finances ètiques en els pròxims tres anys, especialment, per a posar els diners al servei de projectes socials i mediambientals, conèixer d'on venen i on van els seus diners, deixar de finançar la indústria armamentista i contribuir a canviar el sistema

financer actual. Aquest és un fet destacable, si tenim en compte la baixa quota de mercat del sector, i que només un 9% de les persones enquestades són clientes de finances ètiques.

Les principals limitacions amb què es troben les persones clientes de la banca convencional per contractar productes de finances ètiques són en primer lloc, la desconeixença i la manca d'informació envers quines entitats són de finances ètiques, fet que els dóna una visió errònia sobre el sector i els genera una major sensació de desconfiança i inseguretat. En segon lloc, la manca d'accessibilitat i de proximitat. En tercer lloc, el costum, la inèrcia i fidelitat amb la seva entitat actual. Seguidament, els costos del canvi (*"switching costs*") exerceixen una barrera important, ja que el temps i l'esforç per a realitzar tots els tràmits que impliquen el canvi d'entitat fan mandra a la gent. Per últim, la manca d'alguns productes habituals en algunes entitats com crèdits de consum, hipoteques, efectiu, assegurances o fons d'inversió sofisticats fan que algunes persones no trobin en les finances ètiques aquells productes que necessiten.

Un cop analitzades tant l'oferta com la demanda a l'estat espanyol i l'interès de la població catalana en el sector es pot concloure que les causes de la baixa quota de mercat de les finances ètiques a Espanya són les limitacions i barreres amb què es troben els potencials clients per a adquirir productes financers ètics, però principalment tenen a veure amb les limitacions de creixement que té l'oferta. Per una banda, hi ha una sèrie de dificultats que amenacen directament al sector i a les entitats, però per altra banda també és rellevant la incapacitat d'oferir solucions a les barreres amb què es troben les persones interessades en les finances ètiques. És cert que el sector té moltes limitacions per a créixer, per a fer-ho de forma ràpida i que és un procés que cal dur a terme de manera ordenada, pautada i acurada. Cal també tenir en compte que moltes limitacions són alienes a les mateixes entitats.

En aquest sentit, es proposen una sèrie de solucions per a fer front a les limitacions de l'oferta i també per a facilitar l'arribada de més i nous clients i solucionar les barreres de les persones interessades. En primer lloc, un dels punts primordials és que el sector de les finances ètiques ha d'incrementar considerablement el nombre de préstecs, i per a fer-ho ha de ser el líder finançant al Tercer Sector i l'Economia Social, sectors que comparteixen els mateixos valors que les finances ètiques. Cal que es vagi a buscar projectes directament, sense esperar a què arribin sols. Cal que les finances ètiques es promoguin, es facin visibles i facin pedagogia entre les entitats d'aquests sectors. D'altra banda, el sector ha de millorar l'estratègia de comunicació i informació, per a generar confiança i seguretat a la població, i contribuir també en l'educació i la generació de consciència crítica entre la ciutadania, perquè aquesta faci la reflexió sobre on cal posar els diners, i es mobilitzi per a exigir canvis a la classe política en favor de l'ètica empresarial, la sostenibilitat i la transformació social que afavoreixin al sector. Per últim, en el treball s'aporten algunes propostes concretes per a millorar l'accessibilitat, la proximitat i l'oferta de productes.

En relació amb les propostes, s'ha detectat que seria molt necessària una recerca enfocada a l'anàlisi de les característiques de les entitats del Tercer Sector i l'Economia Social a Espanya, les seves necessitats de finançament per part d'entitats financeres, l'interès en les finances ètiques, les principals limitacions que els impedeixen accedir a aquest tipus de finançament o els motius pels quals encara no ho han fet. A partir d'aquest es podria definir una estratègia concreta de desplegament de les finances ètiques en aquests sectors.

D'altra banda, seria interessant disposar d'una mostra de dades representatives de tot l'estat espanyol, similars a les obtingudes amb aquest estudi a Catalunya, amb les que es podria estimar empíricament la demanda potencial del sector de les finances ètiques mitjançant eines economètriques, analitzar l'interès de la població en el sector i les limitacions i barreres per a accedir-hi a tot l'estat, no només a Catalunya.

La principal limitació d'aquest estudi ha estat la manca de recursos per a la difusió de l'enquesta a gran escala per tal d'arribar a un nombre més elevat i heterogeni de persones i obtenir unes dades representatives de tota la població.

Per a concloure, els resultats d'aquest estudi evidencien que tot i l'important creixement i l'elevat interès per al sector de les finances ètiques, aquest està subjecte i es veu afectat per importants limitacions tant per la banda de l'oferta com de la demanda que el dificulten per a seguir creixent a un ritme alt i guanyar espai a la banca convencional. L'escenari actual, però, amb la creixent preocupació social per la crisi climàtica i l'impacte de la crisi de la covid-19 brinden una oportunitat idònia pel sector. S'ha demostrat que vivim en un món interconnectat, amb unes importants problemàtiques globals que ens afecten a tots i totes, de les que sembla que una gran part de la ciutadania n'és cada vegada més conscient i es mostra disposada a actuar. Cal aprofitar doncs aquest moment i posar les eines i recursos necessaris per a contribuir a un canvi de paradigma en el nostre consum i estil de vida, contribuint a millorar la sostenibilitat ambiental del planeta, la reducció de les desigualtats i la transformació econòmica i social per a posar les persones i el planeta al centre, i en tot això les finances ètiques hi tenen una gran oportunitat i responsabilitat.

8. AGRAÏMENTS

A l'Oriol Amat, tutor del treball, per la guia i l'assessorament en l'execució de la recerca i el desenvolupament del treball.

Al Jordi Ibáñez, Director de la Fundació Finances Ètiques, pel seu suport en la recerca, l'assessorament, la informació i recursos bibliogràfics proporcionats i la seva participació en l'entrevista.

Al Marcos Eguiguren, per la seva participació en l'entrevista, la informació de qualitat i la perspectiva aportada en la recerca com a co-fundador de Triodos Bank a España, ex membre del Consell d'Administració de Triodos Bank Internacional i ex Director Executiu de la *Globall Alliance for Banking on Values*, a més a més de la seva expertesa en el sector.

Al David Díaz de Quijano, coordinador d'Oikocredit Catalunya, per la informació aportada per a l'estudi i la lectura crítica i comentaris aportats per a la redacció final del treball.

9. BIBLIOGRAFIA

Adeliño, Anna. "Banca Ètica, Un Pas Endavant En Aliança Amb l'administració Local i El Sector de l'ESS". *CRÍTIC*, 20 Des. 2017. https://www.elcritic.cat/mes/espai-critic/banca-etica-un-pas-endavant-en-alianca-amb-ladministracio-local-i-el-sector-de-less-14684. Accedit 14 Octubre 2020.

Agencia EFE. "La banca ética crece un 16% en España y ya suma casi 190.000 clientes" *EFE*, 7 Mayo 2015. https://www.efe.com/efe/espana/economia/la-banca-etica-crece-un-16-en-espana-y-ya-suma-casi-190-000-clientes/10003-2606232. Accedit 29 Novembre 2020.

Amat, Oriol et al. *Las Finanzas Sostenibles: Estado de La Cuestión y Motivaciones Para Su Desarrollo* . Foro Académico de Finanzas Sostenibles, 2020.

Asociación Española de Banca (AEB). *Anuario estadístico de la Banca en España 2019. https://aebadm.aebanca.es/wp-content/uploads/2020/07/anuario-2019-web.pdf#page=11. Accedit 7 Novembre 2020*

Banco de España. *Número de oficinas operativas y de representación de las entitades de crédito residentes y del Banco de España 2020.* https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/a0447.pdf Accedit 23 Novembre 2020. PDF

Benedikter, Roland. *Social Banking and Social Finance: Answers to the Economic Crisis.* Springer, 2011.

Biggeri, Ugo. *El Valor Del Dinero*. Editorial Sal Terrae, 2014

Bray, Jeffery; et al. "An Exploratory Study into the Factors Impeding Ethical Consumption". *Journal of Business Ethics, vol. 98 no.4, pp. 597-608, 2010. https://www.doi.org/10.1007/s10551-010-0640-9*

Callejas-Albiñana, Fernando; et al. "Assessing the Growth of Ethical Banking: some evidence from spanish costumers" *Frontiers in Psychology*, vol. 8, article 782, maig 2017, doi: 10.3389/fpsyg.2017.00782

Cavallito, Matteo, et al. *Les Finances Ètiques i Sostenibles a Europa*: *Primer Informe*, Fundació Finances Ètiques, 2018.

Cavallito, Matteo, et al. *Las Finanzas Éticas y Sostenibles en Europa*: *Segundo Informe*, Fundación Finanzas Éticas, 2019.

Climent, Francisco. "Ethical versus Conventional Banking: A Case Study". *Sustainability*, vol. 10, no. 7, 2152, 25 Jun 2018. https://doi.org/10.3390/su10072152. Accedit 14 Octubre 2020.

Centre d'Estudis d'Opinió (CEO). *Anuari 2019*. Generalitat de Catalunya, Centre d'Estudis d'Opìnió, 2020.

Coop57. *Memòria Social i Econòmica 2019*

Coop57. https://coop57.coop/ca/informacion/qui-som. Accedit 4 novembre 2020

Durán Herrera et al. "Is there a difference in financing efficiency? Conventional banks versus ethical banks." 2016. https://econ-papers.upf.edu/ca/paper.php?id=1512. Accedit 15 Octubre 2020.

European Central Bank. *Report on Financial Structures 2019. Table2: share of total assets of five largest credit institutions.* https://sdw.ecb.europa.eu/servlet/desis?node=1000002869. Accedit 13 Novembre 2020

European Federation of Ethical and Alternative Banks and Financiers (FEBEA). *Annual Report 2019*

Farhanaz, Luna. "Ethical Banking Practices by Banks of Bangladesh: a way to prevent dobious banking". *Fareast International University Journal*, vol 01, Gener 2018, pp. 11-22, https://www.fiu.edu.bd/fiu_journal_01.pdf#page=17. Accedit 26 d'Octubre 2020.

Fernàndez, Montse; Vidal, Pau. *El Panoramic 2016*, Consell d'Associacions de Barcelona, Torre Jussana, 2017.

Fiare Banca Ètica. https://www.fiarebancaetica.coop/nuestros-numeros Accedit 6 de novembre 2020

Fundació Finances Ètiques. https://finanzaseticas.net. Accedit 4 novembre 2020

Global Alliance for Banking on Values. *Informe Annual 2019*

Global Alliance for Banking on Values. *Real Economy – Real Returns: The Business Case for Values-Based Banking*. 2020. https://www.gabv.org/wp-content/uploads/2017-Research-Report.pdf. Accedit 14 Octubre de 2020.

Guede Tejedor, Maite (2017). *La Banca Ética en España*. Treball de Fi de Grau, Euskal Herriko Unibertsitatea, Bilbao. Recuperat el 14 d'Octubre 2020 de https://addi.ehu.es/bitstream/handle/10810/31261/TFG_GuedeTejedor.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Ibañez, Jordi; Villano, Domenico. "Història i principis de les finances ètiques". *Finances per a una economia alternativa. Unitat 7. Finances ètiques i sostenibles.* Universitat de Barcelona i Fundació Finances Ètiques, 2020

Krause, Kathleen; Battenfeld, Dirk. "Coming Out of the Niche? Social Banking in Germany: An Empirical Analysis of Consumer Characteristics and Market Size." *Journal of Business Ethics*, vol. 155 no. 3, 28 Març 2019. pp. 889–911, https://www.doi.org/10.1007/s10551-017-3491-9. Accedit 18 octubre 2020.

Lenz, Sarah; Neckel, Sighard. "Ethical Banks between Moral Self-Commitment and Economic Expansion." *Research in the Sociology of Organizations*, vol. 63, Agost 2019, pp. 127–48, https://www.doi.org/10.1108/S0733-558X20190000063015. Accedit 18 Octubre de 2020.

Lorenzo Pérez, Maria Victoria (2014). *Rentabilidad de La Banca Ética.* Treball de Fi de Grau, Universidad de La Laguna, San Cristóbal de La Laguna. Recuperat el 14 d'Octubre de 2020 de https://riull.ull.es/xmlui/bitstream/handle/915/1368/Rentabilidad%20de%20la%20Banca%20Etica.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Luis Bassa, Carolina. "Especial Finanzas Sostenibles (II): ¿Cuál es el perfil del consumidor de finanzas sostenibles?" Barcelona School of Management, Universitat Pompeu Fabra. 26 Octubre de 2020. https://www.bsm.upf.edu/es/noticias/perfil-inversor-finanzas-sostenibles-carolina-luis-bassa-upf-bsm. Accedit 24 Novembre 2020.

Redacció Nació Digital. "Vallgorguina disposarà de caixer automàtic, després de molts anys de no tenir-ne". *Nació Digital*, 25 Octubre 2020. https://www.naciodigital.cat/baixmontseny/noticia/15351/vallgorguina-disposara-caixer-automatic-despres-molts-anys-no-tenir-ne. Accedit 19 Novembre 2020

Observatori de les Finances Ètiques i FETS. *Baròmetre de Les Finances Ètiques: una radiografia del sector a l'estat Espanyol*. 2019. https://fets.org/presentacion-del-barometro-de-las-finanzas-eticas-2019/. Accedit 10 novembre 2020.

Oikocredit Andalucía. http://sevilla.oikocredit.es/ Accedit 7 de novembre de 2020

Oikocredit Catalunya. http://catalunya.oikocredit.es/ca/ Accedit 7 novembre 2020

Oikocredit España. https://www.oikocredit.es/es/ Accedit 4 novembre 2020

Oikocredit Euskadi. https://euskadi.oikocredit.es/es/ Accedit 7 novembre 2020

Paulet, Elisabeth; Parnaudeau, Miia; Relano, Francesc. "Banking with Ethics: Strategic Moves and Structural Changes of the Banking Industry in the Aftermath of the Subprime Mortgage Crisis." *Journal of Business Ethics*, vol. 131, no. 1, Sept. 2015, pp. 199–207, https://www.doi.org/10.1007/s10551-014-2274-9. Accedit 18 d'octubre 2020.

San Emeterio, Juan; Retolaza, José Luís. "¿Existe Espacio Para Una Banca Etica?". *Lan Harremanak: Revista de Relaciones Laborales*, vol. 9, 2003, pp. 127–163, https://base.socioeco.org/docs/5255-19425-1-pb.pdf. Accedit 18 d'octubre 2020.

San-Jose, Leire; Retolaza, José Luís i Gutierrez-Goiria, Jorge. "Are Ethical Banks Different? A Comparative Analysis Using the Radical Affinity Index." *Journal of Business Ethics*, vol.100, 2011, pp. 151-173, https://www.doi.org/10.1007/s10551-011-0774-4. Accedit 26 d'octubre de 2020.

Triodos Bank España. https://www.triodos.es/es Accedit 4 novembre 2020

Universitat de Barcelona i Fundació Finances Ètiques. *Finances per a una economia alternativa. Unitat 1: Origen i funcions del diner.* 2020

Vidal, Pau et al. *Les finances ètiques.* Papers de l'Observatori de les Finances Ètiques. FETS, 2019

Vidal, Pau, et al. *Diagnòstic sobre l'interès del Tercer sector i l'Economia Social per una banca ètica*. Papers de l'Observatori de les Finances Ètiques. FETS, 2007.

Weber, Olaf. "Social Banking: Concept, Definitions and Practice." *Global Social Policy*, vol. 14, no. 2, 2014, pp. 265–281, https://www.doi.org/10.1177/1468018114539864.

Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES). *Finances Ètiques i Solidàries: Valors, Límits i Reptes*. Pol·len Edicions SCCL, 2018.